

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Finanšu katedra

**PRIVĀTPERSONU KREDITĒŠANA KOMERCBANKĀS UN TĀS
ATTĪSTĪBAS TENDENCES LATVIJĀ**

Crediting of private persons in commercial bank and it development tendencies in Latvia

BAKALaura DARBS

Profesionālā bakalaura studiju programma Apdrošināšana un Finances

Autors: **Linda Henzele**

Studenta apliecības Nr.: lh11007

Darba vadītājs: Dr.ekon., asoc. profesore Marina Kudinska

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Izmantojot komercbanku piedāvātos kredītu veidus, privātpersonas spēj īsākā laika periodā uzlabot savu dzīves kvalitāti nekā tad, ja naudas līdzekļi savu mērķu īstenošanai jākrāj vairākus gadus. Tomēr šobrīd komercbankas potenciālā kredītņēmēja iespējas aizņemties naudas līdzekļus izvērtē stingrāk, lai neciestu zaudējumus kredīta neatmaksāšanas gadījumā, kā rezultātā vairums iedzīvotāju kredītu nespēj saņemt.

Darba mērķis ir, pamatojoties uz ekonomiskās literatūras izpēti un statistisko datu analīzi, novērtēt privātpersonu kreditēšanas tendenču attīstību un izstrādāt priekšlikumus privātpersonu kreditēšanas attīstībai Latvijā.

Komercbanku kreditēšanas attīstību spēj ietekmēt iedzīvotāju dzīves līmenis, banku nosacījumi kredīta saņemšanai, kā arī valdības izstrādātie noteikumi privātpersonu kreditēšanai.

Atslēgvārdi: komercbanka, kreditēšanas apjoms, kreditēšanas līgums, kredīspēja, privātpersonas.

ANNOTATION

Using the type of credit offered by commercial banks, private persons to be able of the shortest time to improve their quality of life than if the funds necessary to save many years. However, there is commercial banks borrower possibility to borrow funds to evaluate more closely, that not to lose when credit not to pay off as a result more people is unable to get credit.

The aim of paper is, on the basis of economic literature research and analysis of statistical data, to evaluate private lending trends and develop proposals for the development of private lending in Latvia.

Progression of commercial lending is able to influence living standards, bank loan conditions, as well as government rules developed retail lending.

Keywords: amount of lending, commercial bank, creditworthiness, credit agreement, private persons.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
IEVADS	5
1. PRIVĀTPERSONU KREDITĒŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI	8
1.1 Kreditēšanas nozīme privātpersonu labklājības palielināšanā.....	8
1.2 Privātpersonu kredītu klasifikācijas izveide.....	11
1.3 Kredītrisks un tā novērtēšanas metodes.....	14
1.4 Kreditēšanas līguma saturs	21
2. PRIVĀTPERSONU KREDITĒŠANAS ATTĪSTĪBAS TENDENCES LATVIJAS KOMERCBANKĀS.....	26
2.1 Izsniegto kredītu analīze Latvijas komercbankās	26
2.2 Privātpersonu kreditēšanas attīstība Latvijas komercbankās.....	31
2.3 Latvijas komercbanku kreditēšanas salīdzinošā analīze	38
3. KREDITĒŠANAS UZRAUDZĪBA UN JAUNINĀJUMI	45
3.1 Kredīvēšanas tiesiskais regulējums	45
3.2 Nolikto atslēgu princips	50
3.3 Mājokļa atbalsta programma	53
3.4 Kredītņēmēja dzīvības apdrošināšana.....	57
SECINĀJUMI	60
PRIEKŠLIKUMI.....	63
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	64
Pielikums Nr 1. Izsniegto kredītu apjoms sadalījumā pa komercbankām Latvijā no 2012.gada līdz 2014.gadam	67

IEVADS

Katram aizņēmējam nepieciešamība pēc papildus naudas līdzekļiem ir citādāka. Citam tā var būt sadzīvei nepieciešama iekārta vai kāda sen lolota sapņa papildījums, savukārt citam jauna mājokļa iegāde. Kredīta pieejamība privātpersonām nodrošina iedzīvotāju labklājības līmeņa celšanos. Kreditēšanas apjomi saistīti ar darba samaksas lielumu un nodarbinātības rādītājiem valstī. Tā ir kā mijiedarbība, jo iedzīvotājiem darba samaksa ir lielāka, jo arī lielākas būs iespējas un vajadzības uzlabot dzīves kvalitāti.

Kreditēšana ne tikai iedzīvotājiem rada iespējas nodrošināt ikdienu ar nepieciešamo, ja arī naudas līdzekļi nav sakrāti un vajadzību realizēšanai tie pietrūkst. Komercbankām kreditēšana ir viens no lielākajiem peļņas gūšanas avotiem. Privātpersonām izsniegto kredītu apjomi sastāda gandrīz pusi no kopējā komercbanku kredītportfeļa.

Šobrīd Latvijā savu darbību strauji attīstījušas nebanku kredītiestādes, kas savā ziņā rada konkurenci komercbankām kredītu izsniegšanā. Komercbankas izstrādā potenciālā kredīta ņēmēja novērtēšanas kritērijus kredīta saņemšanai, kā rezultātā daļa iedzīvotāju kredītu saņemt nevar, jo tie neatbilst šīm prasībām. Šie iedzīvotāji pēc kredīta nepiešķiršanas komercbankā dodas pie nebanku kredītdevēja, kur visticamāk nepieciešamos naudas līdzekļus saņems, jo tur kredītņēmēju novērtēšana nav tik stingra. Kā arī ir daļa iedzīvotāju, kas uzskata, ka vieglāk un ātrāk saņemt naudas līdzekļus nebanku kredītiestādēs, tāpēc nemaz nevērsas bankā. Tomēr šāds risinājums iespējams tikai mazāka apjoma naudas līdzekļiem patēriņa vajadzībām, jo nebanku kredītiestādes specializējās īstermiņa aizdevumos uz mazākām naudas summām kādas varbūt kredīta ņēmējam būtu nepieciešamas. Ievērojami liels skaits potenciālo kredīta ņēmēju ir uzticīgi bankām, kas uzskata, ka visdrošāk naudas līdzekļus aizņemt komercbankās un arī izmanto šo iespēju.

Lai kreditēšana noritētu kvalitatīvi un korekti, kreditēšanas procesu regulē valstī spēkā esošie likumdošanas akti. Tie attiecināmi gan uz kredīta ņēmējiem, gan kredīta devējiem. Kredītiestādēm nepieciešams iepazīties un ievērot likumdošanas aktus, lai savu darbību un kreditēšanas operācijas veiktu atbilstoši likumam. Neievērojot likumā noteiktos nosacījumus, kredītiestādēm var rasties pārpratumi un neskaidrības ar kredītiestāžu uzraugošajām institūcijām.

Dažkārt kredīta saņemšana tiek ierobežota ar komercbanku nosacījumiem tā saņemšanai – ienākumu apjoms un regularitāte, pirmās iemaksas apjoms un citi faktori. Komercbankas rūpīgi novērtē katra klienta kredītspēju, lai nebūtu jācieš zaudējumi kavētu kredītu maksājumu dēļ. Daļa iedzīvotāju iespējams izvairās no kredītsaistībām, lai īstenotu

kādu savu sapni, jo baidās, ka nespēs nākotnē atmaksāt aizņemto kredītu un procentu maksājumus vai arī nav nepieciešamais pirmās iemaksas apjoms īpašuma iegādei.

Bakalaura darba tēmas aktualitāte saistīta ar mūsdienu situāciju sabiedrībā, ka daļai iedzīvotāju ir nepieciešamība aizņemties naudas līdzekļus kādā no komercbankām. Lai dotu iespēju iegādāties nekustamo īpašumu ar hipotekārā kredīta palīdzību, valdība nāk pretī iedzīvotājiem ar ieviestiem kreditēšanas nosacījumiem komercbankās – valsts atbalsts mājokļa iegādei ģimenēm ar bērniem un noliktā atslēgu principa ieviešana noslēdzot hipotekāro kredītu. Kopš ieviesti šie jauninājumi kreditēšanā ģimenes ar bērniem izmanto šo sniegto iespēju iegādāties savu mājokli ar valsts atbalstu. Kā šie piedāvājumi ietekmēs kreditēšanas tirgu kopumā būs vērojams tikai pēc ilgāka laika perioda.

Bakalaura darba mērķis ir, pamatojoties uz ekonomiskās literatūras izpēti un statistisko datu analīzi, novērtēt privātpersonu kreditēšanas tendenču attīstību un izstrādāt priekšlikumus privātpersonu kreditēšanas attīstībai Latvijā.

Lai sasniegtu darba mērķi, nepieciešams veikt šādus uzdevumus:

- aplūkojot dažādus literatūras avotus, veikt teorētisko aprakstu par kreditēšanas būtību, pamatprincipiem un ar to saistītām pamatlietām;
- pētīt Finanšu un kapitāla tirgus apkopotos datus par privātpersonu kreditēšanu Latvijas komercbankās;
- analizēt privātpersonu kreditēšanas attīstību Latvijas komercbankās laika periodā no 2010.gada līdz 2014.gadam;
- izvērtēt Latvijas likumdošanu un aktuālos jaunumus, kas regulē komercbankas un kreditēšanas darbību;
- veikt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus privātpersonu kreditēšanai Latvijas komercbankās.

Bakalaura darbs sastāv no trīs nodaļām, kas sīkāk iedalītas attiecīgās apakšnodaļās. Lai izzinātu kreditēšanas būtību komercbankās, pirmajā nodaļā autore apkopojusi teorētiskos materiālus, kas raksturo privātpersonu kreditēšanu. Otrajā daļā, lai vērtētu un analizētu privātpersonu kreditēšanas attīstību Latvijas komercbankās, autore veikusi komercbanku privātpersonām izsniegto kredītu apjomu analīzi. Savukārt, lai analizētu kreditēšanas regulējumus valstī, trešajā nodaļā autore iepazinusies un raksturojusi tiesību aktus, kas nosaka kreditēšanas operācijas komercbankās, kā arī aktuālos kreditēšanas jaunumus, kuru ieviešanu atbalstījusi valdība.

Bakalaura darba pētījuma veikšanai izmantota statistiskās informācijas grafiskās attēlošanas metode, apkopojumu veikšana, datu grupēšanas un salīdzināšanas metode.

Lai vērtētu privātpersonu kreditēšanas attīstību Latvijas komercbankās, autore veica privātpersonu kreditēšanas izpēti no 2010.gada līdz 2014.gadam. Savukārt, lai vērtētu privātpersonu kreditēšanu sadalījumā pa komercbankām, autore apskatījis izsniegto kredītu apjomu sadalījumā pa Latvijas komercbankām laika periodā no 2012.gada līdz 2014.gadam.

Bakalaura darba izstrādei tika izmantota informācija no Latvijas Republikas likumdošanas aktiem, ārzemju un latviešu autoru darbiem, internetā pieejamiem materiāliem un statistikas datiem.

1. PRIVĀTPERSONU KREDITĒŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

Kredīts sniedz iespēju uzlabot iedzīvotāja dzīves kvalitāti īsākā laika posmā, nekā pašam ilgstoši krāt nepieciešamos naudas līdzekļus kāda sava sapņa vai vajadzības īstenošanai. Mūsdienās liela daļa iedzīvotāju ir izmantojuši komercbanku vai nebanku kredītiestāžu pakalpojumus un aizņēmušies naudas līdzekļus kāda mērķa īstenošanai. Aizņēmējs kredīta noformēšanas gadījumā saskaras ar dažādas informācijas par sevi sniegšanu un formalitāšu kārošanu. Tomēr kredītiestāžu operācijas komercbankās saistītas ar svarīgiem lēmumiem no bankas puses un klienta atbilstības izvērtēšanu, kā arī citām pamatlīnām. Lai sīkāk izziņātu kredītiestāžu procesus komercbankās un pētītu to attīstību, nepieciešams aplūkot kredīta būtību un ar to saistītās pamatlīnijas no teorijas viedokļa.

1.1 Kredītiestāžu nozīme privātpersonu labklājības palielināšanā

Liela daļa Latvijas iedzīvotāju dzīves laikā ir saskārušies ar kādu no komercbanku piedāvātajiem kredītu veidiem. Visbiežāk nepieciešamība pēc papildus finanšu līdzekļiem privātpersonām ir kādas sadzīvei nepieciešamas preces iegāde, izglītības iegūšana vai sava mājokļa iegāde.

Kredītiestāžu likumā definēts, ka kredīts ir atlīdzības darījums, kurā kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas, tādējādi radot klientam tiesības rīkoties ar tām un pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kredītiestādei naudu vai citas lietas. [2]

Kredītiestāžu būtība pasaulē jau attīstījusies senā vēsturē, kad notika preču maiņas darījumi starp iedzīvotājiem, kā arī lietu un preču, tā saucamā, aizdošana uz laiku, kad par samaksu kalpoja kāda cita prece, kuru nebija iespējams uzreiz nodot kā samaksu par iegūto preci vai pakalpojumu.

Par kredīta izmantošanu un rašanos pirms vairāk nekā 3000 gadiem tiek dokumentēts jau senajā civilizācijā Ēģiptē, Asīrijā un Babilonijā. Tomēr reālā kredīta attīstība, kāda pazīstama šodien, notikusi viduslaikos Eiropā. Kredītiestāžu būtība aizsākusies gadatirgos, kur kāds veikala īpašnieks vēlējās iegādāties audumu no cita pārdevēja, kurš nodarbojās ar garšvielu tirdzniecību, ar nosacījumu, ka par preci varēs samaksāt tad, kad gūs ienākumus no garšvielu realizācijas. Vēlākos gados sava veida aizdevumu sniegšana attīstījās un bija iespējams saņemt kredītus arī no bankām. [8, 10-11]

Savukārt divdesmitā gadsmiņa sākumā kredīta izmantošana jau bija ikdienišķa parādība. Patērētāji ar kredīta palīdzību iegādājās tā laika jaunākos tehnoloģijas brīnumus – automobiļus, kā arī citas preces. Tomēr, ņemot vērā tā laika situāciju un lielās depresijas iestāšanos, pārdevēji bija spiesti pagarināt kredītu atmaksas termiņu, jo cilvēkiem nebija līdzekļu par ko atmaksāt kredītu. [12, 2-3]

Tā tad jau senā vēsturē iedzīvotāji saskārušies ar kreditēšanas būtību – maksājumu atlikšanu, termiņa pagarināšanu un citiem aspektiem, tomēr līdz mūsdienām kreditēšana attīstījusies plašākā mērogā. Komercbankām kredītu izsniegšana ir viens no galvenajiem peļņas gūšanas avotiem, kurā tiek iesaistīti noguldītāju naudas līdzekļi. Lai komercbanka veiktu kreditēšanu, nepieciešami ne tikai brīvi naudas līdzekļi, bankai jāizstrādā virkne politiku un stratēģiju, risku samazināšanas procedūru. Kreditēšana ir savā ziņā atkarīga no iedzīvotāju dzīves līmeņa un ienākumu lieluma. Iedzīvotājiem nepieciešami pietiekami lieli ienākumi, lai komercbanka pēc kredītpējas izvērtēšanas tām piešķirtu kredītu.

Ar komercbanku kreditēšanas pakalpojumu izmantošanu iedzīvotāji spēj realizēt savas vēlmes vai vajadzības kādas preces vai pakalpojuma iegādei. Komercbanku sniegtie kredīti privātpersonām sniedz iespēju iegādāties mājokli, automašīnu, sadzīves tehniku un preces. Tā kā šīs lietas iedzīvotājiem būtiski atvieglo dzīvi un sniedz attīstības iespējas, kreditēšanas operācijas tiem var būt nepieciešamas, ja naudas līdzekļus neizdodas sakrāt tādā laikā, kādā būtu nepieciešams.

Attieksme un viedoklis saistībā par kredītu izmantošanu sabiedrībā atšķiras. Sabiedrību varētu iedalīt - tie, kam kreditēšanas pakalpojumi nav nepieciešami, tie, kas izvairās no kreditēšanas vai aizņemas līdzekļus nebanku kredītiestādēs, kā arī tie, kas vislabāko variantu nepieciešamo naudas līdzekļu saņemšanai uzskata banku piedāvātos kredītus. Daļai patērētāju ir pietiekoši lieli ienākumi, ka ar tiem spēj nodrošināt savas vēlmes un vajadzības, kā rezultātā aizņēmums nemaz nav nepieciešams. Vēl viena daļa izvairās no kredītsaistībām, baidoties, ka līdzekļus nespēs atmaksāt, un pašu spēkiem mēģina nepieciešamos līdzekļus sakrāt vai ārkārtējā nepieciešamības gadījumā aizņemas no radiem vai draugiem. Tam par iemeslu kalpo nesenā pieredze ar kreditēšanas bumu un tām sekām, ka daļa aizņēmēju, kredītus nespēja atmaksāt. Kā sava veida konkurence rodas no nebanku kredītiestāžu puses, kas atvieglotusi kredītu saņemšanu aizņēmējam, kā rezultātā, cilvēki izvēlas labprātāk nebanku aizdevēju.

Piedāvājums no komercbanku puses ir plašs. Tās piedāvā dažādus kredītu veidus, ar dažādiem un klientiem izdevīgiem nosacījumiem, tomēr aizdevuma saņemšanu privātpersonām ierobežo komercbanku nosacījumi kredītu saņemšanai, piemēram,

nepietiekami līdzekļi, lai iemaksātu pirmo kredīta iemaksu. Tāpat ierobežo arī tas, ka valstī ir liels bezdarba līmenis un ēnu ekonomikas atbalstīšana no iedzīvotāju un uzņēmēju puses. Ja aizņēmējs saņem minimālo algu un, tā saucamo aplokšņu algu, visticamāk, ka aizņēmumu bankā saņemt nespēs. Ja aizņēmējs atbilst prasībām un ir vajadzība pēc banku piedāvātā kredīta, tā piedāvā vislabāko un izdevīgāko risinājumu abām pusēm.

Autore uzskata, ka komercbanku kreditēšanas pakalpojumi privātpersonām spēj sniegt iespēju ievērojami palielināt labklājības līmeni ģimenēs un sabiedrībā kopumā. Dažkārt tikai paši iedzīvotāji liedz sev iespēju dzīvot labākos apstākļos. Būtiskākais apstāklis, kas ierobežo kredītu saņemšanu ir nepietiekamais ienākumu līmenis un kredītvēsture. Šobrīd liela daļa iedzīvotāju Latvijas ģimenēs saņem valstī noteikto minimālo atalgojumu, kas šobrīd ir 360,00 eiro pirms nodokļu nomaksas. Ar šādiem ienākumiem, iespējams saņemt ļoti maza apmēra kredītu ai to neizsniedz vispār. Tā kā iepriekš minimālās algas apmērs bija mazāks, kā arī, ja nākotnē to paaugstinās, tas sniegtu iespēju cilvēkiem nepieciešamības gadījumā saņemt kredītu no komercbankas. Kredītvēstures informācija ne tik atbilstoša ir tiem klientiem, kas kavējuši kredīta atmaksu, jo nav bijuši līdzekļi maksājumu veikšanai.

Komercbankās tika novērota tendence, ka klienti vairāk vēršas nevis, lai iesniegtu pieteikumu jauna kredīta saņemšanai vai noformētu kreditēšanas līgumu, bet, lai mainītu jau esošā kredīta līguma nosacījumus. Gadījumā, kad aizņēmējs kļuvis par bezdarbnieku vai samazinājušies ikmēneša ienākumi, bankas piedāvā risināt radušos problēmu un mainīt kredīta atmaksas plānu vai termiņu. Vēršoties laicīgi pie bankas darbiniekiem risināt radušos problēmu un izrādīt interesi par saistību pildīšanu, komercbanka nepiemēros soda procentus par kavētajiem maksājumiem, kā arī netiks ietekmēta kredītvēsture. Nevēršoties ar šo problēmu bankā un nemaksājot kredīta maksājumus un procentus, tiek piemēroti kavējuma procenti, summa, kas jāatmaksā, ar katru brīdi pieaug un pret aizņēmēju var tikt uzsākts parādu piedziņas process.

Ne no visiem kredītu nemaksātājiem bankām izdodas parādus atgūt. Dažkārt aizņēmēji, kuri neatmaksā kredītu, dodas uz ārzemēm un nav ieinteresēti parādu atmaksāt. Citi atbalsta ēnu ekonomiku, neuzrādot oficiālos ienākumus, tādējādi nav iespējams no aizņēmēja neko piedzīt, ja arī tam nepieder neviens īpašums un tamlīdzīgi. Vēršoties pret tiem aizņēmējiem, kuri formējuši hipotekāro kredītu, kur par nodrošinājumu kalpo nekustamais īpašums, atsavinot un pārdodot izolē iekļāto īpašumu, tā tirgus vērtība bieži nespēj segt uzkrājušos parāda summu. Tādējādi bankas var ciest zaudējumus uz kredītu izsniegšanu, tāpēc tās izvērtē vai izsniedzot kredītu nebūs jācieš zaudējumi un iespējams, ka izdevīgāk ir konkrētai personai kredītu neizsniegt.

Pēc autores domām, katrs aizņēmējs ir atbildīgs par to vai kredīta saņemšana tam uzlabos vai tieši pretēji – pasliktinās dzīves līmeni un labklājību. Aizņemoties naudas līdzekļus apdomīgi, kā arī tos atmaksājot savlaicīgi, aizņēmējs nodrošina sevi ar pozitīvu kredītvēsturi un iespējām arī nākotnē kredītus saņemt. Savukārt tie, kas izvairās no kredītu maksājumiem, rada problēmas sev un savai ģimenei ar situāciju, ka var tikt pārdots izsolē iegādātais īpašums. Neuzrādot oficiālus ienākumus, lai parāda piedzinējs nespētu tos piedzīt, nodara kaitējumu nemaksājot nodokļus. Tādējādi ilgtermiņā tas var sagādāt problēmas ar nespēju iegūt bezdarbnieka vai slimības pabalstu. Katrs izvēlas savu pieeju saistību kārtošanai, neapdomājot tālejošākas sekas.

1.2 Privātpersonu kredītu klasifikācijas izveide

Komercbankas saviem klientiem piedāvā dažādus kredītu veidus. Tie izstrādāti un piemēroti dažādām klientu vajadzībām un mērķiem. Viens no galvenajiem aspektiem pēc kā iedala kredītus ir mērķauditorija, kam tie tiek piedāvāti – privātpersonām un uzņēmumiem. Visbiežāk kredīti tiek klasificēti pēc to nodrošinājuma veida, kredīta termiņa, kredīta procentu likmes, kredīta atmaksas veida kredīta mērķa. Autore izveidoja un analizēja privātpersonām paredzētu kredītu klasifikāciju.

1) Pēc nodrošinājuma veida kredīti tiek iedalīti – nodrošinātie, nenodrošinātie un daļēji nodrošinātie kredīti.

Par nodrošinātiem kredītiem uzskata tādus kredītus, kas ar nodrošinājumu, kredīta neatmaksāšanas gadījumā var nosegt kredīta summu un procentu maksājumus. Attiecīgi nenodrošinātie kredīti ir tie, kuri nenodrošina parāda atmaksāšanu, bet daļēji nodrošinātie daļēji spētu segt parāda lielumu.

2) Pēc kredīta termiņa - īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa kredīti.

Īstermiņa kredīti ir ar termiņu līdz vienam gadam, vidēja termiņa – no viena gada līdz pieciem gadiem, bet ilgtermiņa – ilgāk par pieciem gadiem.

3) Atkarībā no kredīta procentu likmes – kredīti ar mainīgo procentu likmi un kredīti ar fiksēto procentu likmi.

Mainīgo procentu likmi veido mainīgā daļa, kas piesaistīta naudas tirgus indeksam, un bankas pievienotās likme, kas tiek noteikta pēc tirgus situācijas un uz laika periodu var būt nemainīga. Savukārt fiksētā procentu likme ir nemainīga visu līguma periodu vai noteiktu periodu, pēc kura likme var tikt pārskatīta.

4) Atkarībā no kredīta atmaksas grafika – lineārais maksājuma grafiks, annuitātes maksājuma grafiks, vienreizējais maksājums vai individuālais maksājuma grafiks.

5) Privātpersonām paredzēto kredītu mērķis var būt:

- patēriņa vajadzības;
- mājokļa iegāde vai būvniecība;
- mājokļa remonts vai labiekārtošana;
- izglītības iegūšana;
- citi, individuāli mērķi.

Latvijas komercbankās tiek piedāvāti vairāki veida kredīti. Komercbankas, piedāvājot dažādus kredītu veidus klientiem, var palielināt savu kredītportfeli. Jo tiek dažādoti un pielāgoti kredīti un to nosacījumi plašākai sabiedrības daļai, jo vairāk šo pakalpojumu vēlēšies izmantot attiecīgajā komercbankā. Aizņēmēji tiek iedalīti privātpersonās un uzņēmumos jeb juridiskajās personās. Bankas piedāvā privātpersonām iespēju uzlabot labklājību un dzīves līmeni īsākā laika periodā nekā nepieciešamos naudas līdzekļus sakrāt. Autore apskatīs kredītu veidus, ko privātpersonām piedāvā Latvijas komercbankas.

Latvijas komercbankās privātpersonām tiek piedāvāti tādi kredītu veidi kā patēriņa kredīts, hipotekārāis kredīts mājokļa iegādei, labiekārtošanai vai remontam, studiju un studējošais kredīts un kredītkartes ar piemērotu kredītlimitu.

- *Hipotekārāis kredīts* ir aizdevums dzīvesvietas iegādei un parasti tas tiek nodrošināts ar Zemesgrāmatā ierakstītu nekustamā īpašuma ieķīlājumu atbilstoši Civillikuma noteikumiem. Latvijā hipotekārā aizdevuma termiņš var būt līdz pat 40 gadiem. Hipotekārie kredīti aizņēmējiem parasti tiek izsniegti kā ilgtermiņa vai vidēja termiņa aizdevums. Hipotekāro kredīta izmantošana var būt saistīta gan ar jauna īpašuma iegādi, renovāciju, gan ar mājokļa labiekārtošanu un remontu. Par nodrošinājumu parasti kalpo tas nekustamais īpašums, kurš tiks iegādāts par piešķirto kredītu. Kredīta un procentu neatmaksāšanas gadījumā, nekustamais īpašums pāriet bankas īpašumā.

- *Patēriņa kredīts* ir aizdevums, kuru izsniedz nelielos naudas summā apmēros privātpersonām, to individuālo vajadzību un vēlmju īstenošanai. Patēriņa kredīta mērķis var būt gan nepieciešamas sadzīves iekārtas iegāde, lielāks pirkums ikdienas vajadzībām, vai sapņu ceļojums uz ārzemēm. Visbiežāk patēriņa kredīta noformēšanā par nodrošinājumu kalpo kredīta ņēmēja regulārie ienākumi pietiekamā apmērā, pie lielākām naudas summām par nodrošinājumu var būt galvotājs. Šī kredīta veidi parasti tiek izsniegti uz īstermiņa vai vidēja termiņa periodu.

- *Studiju kredīts* ir kredīts, kas paredzēts dažādām izmaksām, kas saistītas ar studiju laiku un procesu. Piemēram, studiju maksas, mācību izdevumu vai studenta iztikas izdevumu segšanai.

Tiek piedāvāti divi studentiem paredzētie kredītu veidi – studējošā kredīts un studiju kredīts. Studējošā kredīts piemērots ikmēneša maksājumiem iztikas un dzīvošanas nodrošināšanai vai citiem mērķiem. Savukārt, studiju kredīts paredzēts studiju maksas segšanai mācību iestādē.

Studiju kredīts ar valsts galvojumu paredzēts studiju maksas segšanai akreditētajās Latvijas un ārvalstu augstskolās. Studiju kredīta apmērs nepārsniedz noteikto studiju maksu. Studiju, arī studiju pārtraukuma laikā kredīts ir bezprocentu kredīts. Šajā laikā procentu maksājumus maksā valsts no saviem līdzekļiem. Kredīta pamatsummas atmaksu jāsāk atmaksāt tikai pēc studiju beigšanas, kas ir pozitīvs fakts studentiem, jo ne vienmēr studiju laiku var apvienot ar darba pienākumu veikšanu.

Studejošā kredīta nosacījumi ir visai līdzīgi studiju kredīta nosacījumiem, taču atšķirība ir tajā, ka kredītu pārskaita uz studenta bankas kontu un procentu maksājumi jāsāk maksāt ar nākamo mēnesi pēc pirmā kredīta summas daļas izmaksas.

- *Kredītkarte* ir karte ar piešķirtu kredītlimitu, kura apjomu izvērtē pēc klienta ienākumu apjoma un kredītvēstures. Nepieciešamības gadījumā kartes īpašnieks var iegādāties preces vai pakalpojumus kredītlimita ietvaros. Latvijas komercbankas piedāvā MasterCard, VISA un American Express dažādu veidu kredītkartes, kas tiek piešķirtas atkarībā no ikmēneša ienākumu lieluma un klienta prestiža bankā. Kredītkaršu īpašniekiem bankas piedāvā izdevīgus piedāvājumus, dažādas atlaides, apdrošināšanu un citas akciju programmas. Izmantoto kredītkartes summu, atkarībā no kredītkartes veida, iespējams atmaksāt automātiski, kad tiek ieskaitīti ienākumi, mēneša noteiktā datumā, kurš noteikts līgumā vai arī pēc citiem nosacījumiem.

Komercbankās piedāvātie kredīti izstrādāti tā, lai katrā dzīves situācijā klientam piedāvātu atbilstošāko kredīta veidu. Ja nepieciešami naudas līdzekļi studiju apmaksai, jānoformē studiju kredīts, savukārt, ja vajadzīgi naudas līdzekļi mājokļa iegādei – hipotekārais kredīts. Tas samazina risku, ka bankas piešķirtos naudas līdzekļus klients izmantos citiem mērķiem. Tādā veidā arī ierobežojot krāpniecības gadījumus, jo katrā kredītu veidā ir nianse, kur tiek pieprasīts no klienta apliecināt dokumentāli kā naudas līdzekļi iztērēti.

1.3 Kredītrisks un tā novērtēšanas metodes

Komercbankas ikdienā saskarās ar dažādu risku pārvaldīšanu un izvērtēšanu. Izsniedzot klientam kredītu, kredīta devējs uzņemas kredītrisku. Tas tiek raksturots tā, ka kredīta ņēmējs var nepildīt savas saistības attiecībā pret kreditoru - atteikties maksāt procentus vai neatmaksāt saņemtā kredīta parādu, kas pienākas kreditoram.

Risku, kad bankas izsniegtie aizdevumi netiks atmaksāti sauc kredītrisku. Bankas savu kredītrisku pārvalda izmantojot dažādus instrumentus. Viena no tām ir diversifikācija, kad banka izsniedz dažādus aizdevumus pēc termiņa un kredīta veida, kā rezultātā risks tiek sadalīts. Bankas veic arī kredītriska analīzi, kurā banka izvērtē riska lielumu un pārbauda aizņēmēja kredītvēsturi un citus kritērijus, lai noteiktu atbilstošu procentu likmi un noteikumus kredīta izsniegšanai. [9, 302]

Banka var samazināt kredītrisku piešķirot aizdevumu summas atbilstoši kredītņēmēja iespējām atmaksāt kredītu, nepieciešams arī vajadzības gadījumā pieprasīt nodrošinājumu, lai kredīta neatmaksāšanas gadījumā ir kaut neliela garantija, ka banka necietīs tik lielus zaudējumus kā tad, ja izsniegs kredītu bez nodrošinājuma. Svarīga ir jau iepriekšminētā kredīta dažādošana, izsniegt dažādus kredītu veidus dažādām klientu kategorijām, kā piemēram, uzņēmumiem un privātpersonām. [13, 182]

Kredītriska pārvaldīšanas normatīvajos noteikumos, ko sastādījusi Finanšu un kapitāla tirgus komisija nosaka minimālās prasības kredītriska pārvaldīšanai.

Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi nosaka, ka katra kredītiestāde veido savai darbībai piemērotu un atbilstošu sistēmu, kā pārvaldīt kredītrisku, ņemot vērā dažādus faktoros, piemēram, kredītu veidus, kredītu kopējo apmēru, darījumu partneru raksturojumu, kuri var ietekmēt konkrētās kredītiestādes kredītriska līmeni. Kredītriska pārvaldīšana tiek veikta ne tikai pirms kredīta izsniegšanas, tā tiek veikta nepārtraukti visa kredītriskam pakļautā darījuma pastāvēšanas laikā.

Komercbankai, lai nodrošinātu efektīvu kredītriska pārvaldīšanu, nepieciešams:

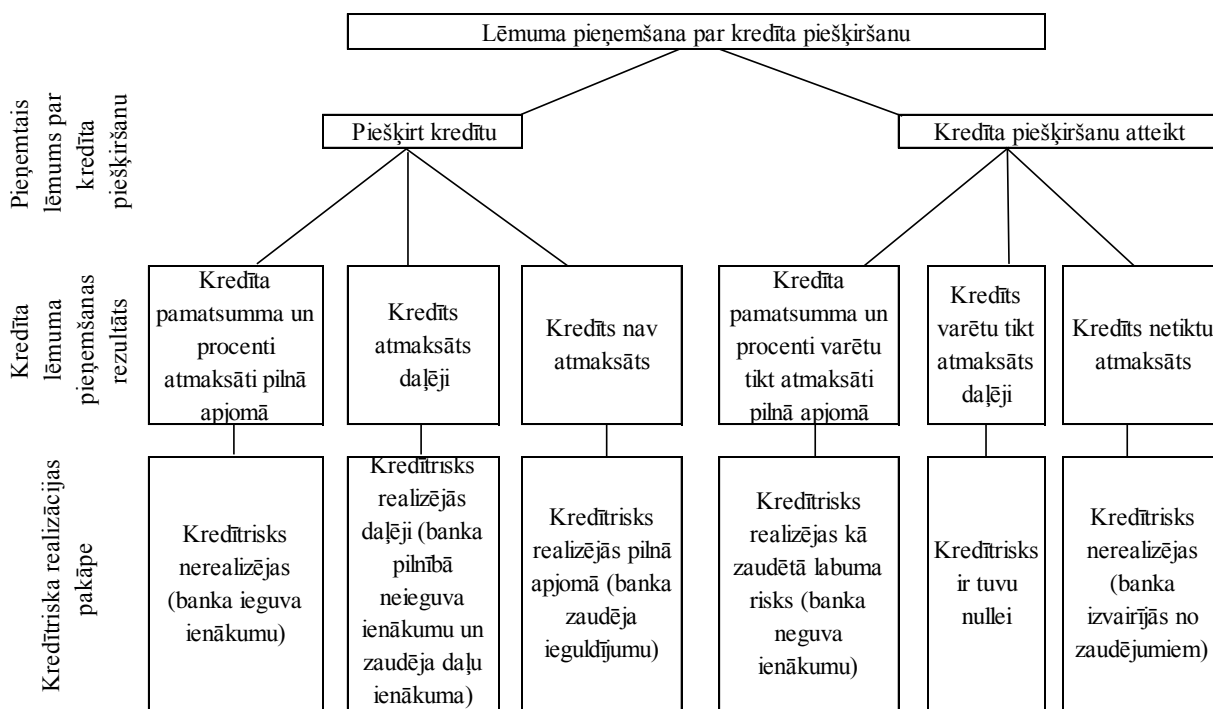
- izstrādāt un apstiprināt kredītriska stratēģiju un politikas, kā arī vajadzīgs noteikt vadības atbildību kredītriska pārvaldīšanas jomā, nodrošinot tās darbībai atbilstošu kredītriska pārvaldīšanas vidi;
- nepārtraukti veikt kredītu administrēšanu un kredītriska mērīšanu, novērtēšanu un pārraudzību;
- nodrošināt adekvātu kredītriska kontroli;
- nodrošināt saprātīgu kredītu piešķiršanas kritēriju lietošanu.

Lai banka izvērtētu savu spēju uzņemties kredītrisku, tā ņem vērā arī citus riskus, kas ir atbilstoši bankas darbībai un kas izriet no izveidotās bankas risku stratēģijas. Banka izstrādā, dokumentē un konsekventi piemēro metodoloģiju, lai novērtētu bankas spējas uzņemties kredītrisku, kurā nosaka izmantojamās metodes vai modeļus, pieņēmumus, kā arī to parametrus un aplēses.

Kredītu, ko izsniedz komercbanka, piešķiršanas noteikumi ar banku saistītām personām, piemēram, darbiniekiem, valdes locekļiem vai to radniekiem, draugiem un paziņām, nedrīkst būt izdevīgāki par to kredītu noteikumiem, kuri piešķirti ar banku nesaistītām personām līdzīgos apstākļos. [6]

Kredītrisks ir nozīmīgs banku pakalpojumu sniegšanā. Dažkārt ārzemju literatūras avotos kredītrisks tiek dēvēts par, tā saukto, darījuma partneru risku. Neņemot vērā kredītriska ietekmi uz komercbankas attīstību un darbību, bankas var ciest zaudējumus. [11, 97]

Pieņemot lēmumu par kredīta piešķiršanu, bankai ir jāanalizē vairākas lēmuma pieņemšanas sekas.

1.1 attēls Kredītriska realizācijas pakāpe dažādos lēmumu par kredītu piešķiršanu pieņemšanas gadījumos. [17, 15]

1.1 attēlā ir redzams, ka lēmums par kredīta atteikšanu ietver sevī peļņas gūšanas nerealizētās iespējas. Lēmums par kredīta atteikšanu ļauj izvairīties no kredītriska un realizējas tai pašā laikā kā zaudētā labuma risks. [17, 15]

1.1 attēlā redzams, pieņemot lēmumu piešķirt ir trīs lēmuma pieņemšanas rezultāti – kredīta pamatsumma un procenti tiek atmaksāti pilnībā, kredīts atmaksāts daļēji vai kredīts nav atmaksāts. No katra kredīta pieņemšanas rezultāta izriet kredītriska realizācijas pakāpe. Piešķirot kredītu, ja kredīta pamatsumma un procenti tiek atmaksāti pilnā apjomā, tad kredītrisks nerealizējas, kā rezultātā banka guva ienākumu. Ja kredīts atmaksāts daļēji, tad arī kredītrisks realizējas daļēji, kā rezultātā banka pilnībā neiegūst ienākumu un zaudēja daļu no tā. Ja kredīts netiek atmaksāts, tad kredītrisks realizējas pilnā apmērā un banka zaudē savu ieguldījumu kredītēšanā. Arī lēmumā par kredīta nepiešķiršanu ir trīs lēmuma pieņemšanas rezultāti, no kuriem var raksturot kredītriska realizācijas pakāpi. Ja kredīta pamatsumma un procenti varētu tikt atmaksāti pilnā apjomā, tad kredītrisks realizējas kā zaudēta labuma risks, rezultātā banka negūtu labumu. Ja kredīts varētu tikt atmaksāts daļēji, tad kredītrisks ir tuvu nullei, bet, ja kredīts netiktu atmaksāts, kredītrisks nerealizējas un tādā veidā banka izvairās no zaudējumiem.

Pieņemot lēmumu par kredītu piešķiršanu vai atteikšanu, kredītriska līmenis komercbankām jānovērtē ļoti rūpīgi. Kredītriska līmeņa novērtēšana, kas veicama kredītooperācijās ar aizņēmēju, ir cieši saistīta ar aizņēmēja kredītspējas analīzi. [17, 15]

Lai samazinātu un kontrolētu kredītu riskus, banka bez aizņēmēja kredītspējas noteikšanas var veikt izsniegtā kredīta apjoma ierobežošanu, limitu noteikšanu, tādā veidā arī pasargāt komercbanku no zaudējumu rašanās. Lai šādā veidā kontrolētu kredītu riskus, bankai jānosaka kredītēšanas operāciju apjomu limiti gan vienam klientam, gan klientu grupai, kas notiek pamatojoties uz to zaudējumu līmeni, kuru banka piekrīt uzņemties sakarā ar kredītu risku iestāšanos. Līdz ar to bankai jānosaka kredīta limiti tiem darbības virzieniem, kuri saistīti ar reāliem riskiem, kuri veido kopējo kredīta risku. [18, 64]

Autore uzskata, ka komercbankām nepieciešams stingri izvērtēt kādas sekas un riski sagaidāmi izsniedzot vai neizsniedzot aizņēmējam vajadzīgos naudas līdzekļus. Svarīgi ir, lai komercbanka spēj prognozēt iespējamo riska iestāšanos un pēc iespējas savlaicīgāk veikt nepieciešamās darbības, lai samazinātu negatīvās ietekmes sekas.

Lai bankas veiktu kredītēšanas operācijas, nepieciešams izvērtēt klienta kredītspēju un veikt virkni darbības, kas saistītas ar kredīta administrēšanu. Kā arī tad, kad kredīts ir izsniegts, ievērojama nozīme jāpiešķir kredīta atmaksas kontrolei un uzraudzībai vai kredīts tiek atmaksāts pēc līguma noteikumiem. Kā arī, ja kredīta atmaksa netiek veikta, veikt nepieciešamos uzdevumus un risinājumus, lai kredītņēmējam piešķirtā kredīta summa un procentu maksājumi tiktu atmaksāti. Ar kredītu administrēšanu saprotama, dokumentu, līguma noteikumu pārraudzība un uzglabāšana, kā arī likumu un normatīvo aktu ievērošana

un darbību atbilstība bankas izstrādātajai stratēģijai. Kredītu pārraudzība tiek nodrošināta ar to, ka bankas darbinieki pārbauda vai tiek atmaksāti kredīta un procentu maksājumi noteiktajā līguma termiņā, kā arī pārbauda nodrošinājuma pietiekamību un izmaiņas tirgū.

Katrai komercbankai nepieciešams izstrādāt stratēģiju kreditēšanā, kas palīdzētu efektīvi īstenot ar kredītiem saistītās bankas operācijas. Tā kā tirgū katra banka piedāvā dažādus kreditēšanas pakalpojumus un tām nav vienādi darbības principi, komercbankās izstrādātās stratēģijas kreditēšanas operācijām atšķiras.

Kredītiestāžu likuma 34.pantā noteikts, ka kredītiestāde izstrādā un īsteno piesardzīgu stratēģiju, politikas, procedūras un sistēmas, kas ļauj savlaicīgi identificēt, novērtēt, analizēt un pārvaldīt kredītrisku, kā arī citus riskus, piemēram, koncentrācijas risku, tirgus risku, operacionālo risku, procentu likmju risku netirdzniecības portfelī, likviditātes risku, pārmērīgas sviras risku un citus kredītiestādei būtiskus riskus. [2]

Lai arī komercbankās īstenojamās kreditēšanas stratēģijas atšķiras, tomēr pamatlietas un nosacījumi, kas tajās jāiekļauj vienādi. Kreditēšanas stratēģija tiek izstrādāta un īstenota, lai pārvaldītu un analizētu komercbankas kredītrisku.

Bankas piedāvā plašas kredīta iespējas privātpersonām, tomēr ne vienmēr visi, kuri vēlas kredītu saņemt, to var. Tāpēc, lai banka izvērtētu klienta potenciālu kredītu saņemt, nepieciešams veikt kredīspējas analīzi.

Neatkarīgi no privātpersonas vēlamā aizņēmuma veida, kredīta piešķiršanas kārtība komercbankās ir diezgan līdzīga. Tomēr, lai aizņēmējs saņemtu savu kredītu, vispirms komercbanka izvērtē klienta piemērotību kredīta saņemšanai. Katra kredītiestāde ir izstrādājusi savus novērtēšanas kritērijus, kreditēšanas pamatprincipus kredīta izsniegšanai. Vienmēr pastāv risks, ka aizņēmējs kredītu neatmaksās, tādēļ svarīgi veikt klienta novērtēšanu, lai samazinātu šo risku.

Bankas un citas kredītiestādes izmanto kredīspējas novērtēšanas modeļus, ņemot vērā dažādus ar kreditēšanu saistītus faktorus. Kredīspējas novērtēšanas statistiskie modeļi nosaka varbūtību, ka potenciālais aizņēmējs pildīs vai nepildīs saistības kredīta saņemšanas gadījumā. [11, 119]

Kredītriska pārvaldīšanas noteikumos, ko sastādījusi Finanšu un kapitāla tirgus komisija, noteikts kādi kritēriji par aizņēmēju jāņem vērā izsniedzot kredītu aizņēmējam. Pirms kredīta piešķiršanas komercbanka izvērtē aizņēmēja kredīspēju, analizējot informāciju par aizņēmēja vēlamā kredīta mērķi un kredīta atmaksas avotiem. Svarīgi zināt vai aizņēmējs nedomā ar iegūto naudu veikt kādus spekulatīvus darījumus. Kredīta atmaksas avoti tiek novērtēti kā darba alga vai citi ienākumi, lai tie būtu pietiekamā apmērā un aizņēmējs būtu

spējīgs segt kredīta maksājumus. Komercbankām nepieciešams vērtēt arī kredītņēmēja pašreizējā riska raksturojumu, tajā skaitā risku veidus, ko tas jau ir uzņēmis, risku kopējo apmēru un jutīgumu pret izmaiņām ekonomikā, nodrošinājuma vērtību, un tā tirgus likviditāti, kredīta valūtas un kredītņēmēja ienākumu valūtas sakritību. Ja aizņēmējs ir saimnieciskās darbības veicējs, svarīgi novērtēt un analizēt saimnieciskās darbības rezultātus, finansiālo stāvokli, paredzēto kredīta atmaksas naudas plūsmu, kā arī attiecīgās tautsaimniecības nozares vai ģeogrāfiskā reģiona attīstību un kredītņēmēja pozīciju tajā, kā arī kredītņēmēja vadības kompetenci. Par aizņēmēju tiek novērtēta tā piederība savstarpēji saistītu klientu grupai vai personām, kuras saistītas ar banku. Lai noteiktu šo piederību, banka izstrādā procedūru personu, kas saistītas ar banku, un savstarpēji saistītu klientu grupu identificēšanai. Iespējams, potenciālais aizņēmējs ir iesaistīts kādā grupējumā un pārstāv to, lai iegūtu kādus līdzekļus mērķa īstenošanai. Tāpat arī noteikumos noteikts, ka komercbanka vērtē kādā apjomā aizņēmējs ir gatavs veikt līdzdalību kredīta mērķa finansēšanā, tas vairāk attiecināms un hipotekārajiem kredītiem, kur nepieciešama klienta pirmās iemaksas veikšana, lai saņemtu kredītu mājokļa iegādei. Kredītņēmēja kredītvēsture bankā un informācija no ārējiem avotiem, tajā skaitā no Kredītu reģistra parāda kā klients sedzis iepriekšējās saistības, ja tādas ir bijušas, ar kredītiestādēm. Komerccbankas, ņemot vērā kredītu piešķiršanas politikā noteikto limitu kredīta apmēra attiecībai pret nodrošinājuma vērtību, nosaka nodrošinājuma piemērotību, pietiekamību, kā arī ķīlas atsavināšanas vai izmantošanas iespējas saskaņā ar dažādiem scenārijiem. Tāpat kā aizņēmēja kredīspēju, komercbankas tikpat smalki izvērtē galvotāja, ja tāds ir, kredīspēju. [6]

Lai arī Finanšu un kapitāla tirgus komisija ir noteikusi kādi kritēriji jāņem vērā izsniedzot klientam kredītu, komercbankas kredīspējas analīzi izstrādā pēc savas stratēģijas, ņemot vērā un ievērojot noteikumos rakstīto, kā arī tos papildina ar saviem vērtēšanas principiem.

Lai privātpersona saņemtu kredītu no komercbankas, vispirms nepieciešams sazināties ar bankas pārstāvi, kas sniegs konsultāciju par kredīta saņemšanas iespējām un kārtību. Bankas speciālistam nepieciešams izzināt klienta mērķi un vēlmes kredīta saņemšanai, kā arī iespējas atmaksāt aizņemtās naudas līdzekļus, lai pēc tam piedāvātu labākos variantus kredīta saņemšanai. Klientam nepieciešams iesniegt pieteikumu bankā par vēlmi saņemt kredītu. Bankas kredīvēstures speciālisti izvērtē klienta piemērotību kredīta saņemšanai un sniedz atbildi. Bieži vien banka izvērtējot klienta spējas, uzskata, ka darījums, kādu vēlas klients, nebūs iespējams, taču bankas darbinieki nāk pretī un piedāvā risinājumus ar mazākām kredīta summām vai korekcijām kredīta atmaksas termiņā. Klients pēc atbildes saņemšanas var

izvērtēt vai piedāvājums ir tam piemērots. Kā arī ieteicams pieteikumus par kredīta saņemšanu iesniegt vairākās bankās, ne tikai tajā, kurā klientam ir konti vai tas izmanto kādus citus noteiktās bankas pakalpojumus. Nereti gadās tā, ka citas bankas spēj piedāvāt labākus kredītēšanas nosacījumus un variantus.

Pirms kredīta piešķiršanas tiek pārbaudīta aizņēmēja kredītuzticība un tā maksātspēja. Lai novērtētu kredīta ņēmēja maksātspēju, jānoteic tā kredītspēja konkrētajā brīdī un iespējas atbildēt par savām saistībām nākotnē. [15, 49]

Izvērtējot klienta kredītspēju, galvenie faktori ir vai kredīta ņēmējam ir pastāvīga darba vieta un regulāri ienākumi. Tie ir svarīgi aspekti, lai izvērtētu vai klients spēs atmaksāt izsniegto kredītu noteiktajā apjomā un laikā. Komercbankas novērtē, ja kredītņēmēja darba alga un citi ienākumi tiek ieskaitīti arī šīs noteiktās komercbankas atvērtā bankas kontā, tādā veidā vieglāk ir izvērtēt ienākumu apjomu.

Tiek ņemts vērā arī kredītņēmēja līdzšinējais aizņemto līdzekļu apjoms. Kādas ir bijušas un kādas šobrīd ir kredītsaistības citās komercbankās vai nebanku kredītiestādēs. Šobrīd komercbankas lielu vērību piesaista tieši aizņemtajiem naudas līdzekļiem nebanku kredītiestādēs un bieži vien tas arī ir atteikums potenciālajam kredītņēmējam.

Nozīmīgs faktors kredīta saņemšanā ir tas, kādā apjomā kredītņēmējs var veikt ieguldījumu sava mērķa sasniegšanai, kam nepieciešami naudas līdzekļi. cik liela daļa naudas līdzekļu mērķa realizācijai kredīta ņēmējam jau iepriekš ir sakrāti, cik lielu līdzdalību tas var sniegt. Mūsdienās šis faktors liedz daļai iedzīvotāju saņemt naudas līdzekļus no bankas, piemēram, hipotekārā kredīta gadījumā. Ja potenciālajam aizņēmējam nav nepieciešamo līdzekļu kredīta pirmajai iemaksai, bankai nākas atteikt darījumu.

Svarīgs noteikums kredīta izsniegšanā ir klienta kredītvēsture. Regulāra iepriekšējo kredītu atmaksāšana un parādu kārtošana parāda to, ka klients izrāda iniciatīvu un vēlmi maksāt kredīta maksājumus, bet ja radušās grūtības, tās risināt. Ne tik apzinīgiem kredīta un kredīta procentu maksātājiem pagātnē, slikta kredītvēsture var būt iemesls kredītu nesaņemt, kaut citi kritēriji, piemēram, ienākumu apjoms, atbilst prasībām. Svarīgi veikt līdzšinējās kredītsaistības līgumā noteiktos termiņos, lai nākotnē nerastos problēmas saņemt aizņēmumu no bankas, jo aizņēmēja kredītvēsture tiek atspoguļota Kredītu reģistrā.

Kredītu reģistrs ir izveidots, lai vāktu, uzkrātu un glabātu ziņas par klientiem un to galvniekiem, viņu saistībām un to izpildes gaitu. Šis reģistrs atvieglo kredītiestāžu ikdienas darbu, izvērtējot potenciālo klientu iepriekšējās saistības ar kredītiestādēm. Kredītu reģistrs savu darbību sāka 2008.gada 1.janvārī, tajā reģistrēta arī to parādnieku informācija, kura laika

periodā no 2003. gada 2. jūnija līdz 2007. gada 31. decembrim tika uzkrāta Latvijas Bankas Parādnieku reģistrā. [23]

Kredītu reģistrs sniedz informāciju par iespējamā klienta vai galvotāja kredībspēju, par tā esošajām saistībām un pārkāpumiem, kas atvieglo komercbanku darbu, lai izvērtētu klienta piemērotību kredīta saņemšanai.

Izsniedzot kredītu, komercbanka uzņemas risku, ka kredītņēmējs var neatmaksāt kredītu, tādēļ kā papildus garantiju tam, ka bankai nebūs jāzaudē naudas līdzekļi, tā pieprasa kredīta nodrošinājumu. Par nodrošinājumu kredītam var būt fizisku personu galvojumi, iekļāts īpašums un ikmēneša ienākumu regularitāte.

Kredīta nodrošinājumam visideālākajā gadījumā ir jābūt viegli noformējamam, viegli realizējamam, viegli novērtējamam un tā vērtībai ir jābūt pēc iespējas stabilākai. [16, 156]

Civillikumā termins galvojums tiek definēts kā ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Par galvnieku var būt katra rīcības spējīga persona. [1]

Gadījumā, kad kredītņēmējs nespēj pildīt saistības ar komercbanku, kredīta atmaksu izpilda galvotājs. Galvotāja finanšu stāvokli un ienākumu regularitāti ņem vērā pie kredīta piešķiršanas tikpat lielā mērā, cik paša kredītņēmēja atbilstību. Klientam, kurš piekrīt kļūt par galvotāju, galvo par aizņēmēja saistībām līdz tās ir pilnīgi izpildītas. Svarīgi izvērtēt nepieciešamību kļūt par galvotāju kāda kredītam. Noteikti, nevajadzētu piekrist kļūt par galvotāju kādas trešās personas, paziņas, vai draugu bankas kredītam. Dzīvē novērotas situācijas, kad aizņēmējs apzināti nepilda savas kredītsaistības, kā rezultātā tās nākas kārtot galvotājam.

Nekustamais īpašums visbiežāk kā nodrošinājums kalpo hipotekārajam kredītam. Tas var būt jebkurš nekustamā īpašuma veids gan zemes gabals, dzīvoklis, ēkas, gan mežs. Visbiežāk, īpašums, kuru kredītņēmējs iegādājas par piešķirto kredītu, kalpo arī kā nodrošinājums saistību neizpildes gadījumā. Saistību neizpildes gadījumā, iekļātais nekustamais īpašums pāriet bankas īpašumā. Lai nekustamais īpašums kļūtu par kredīta nodrošinājumu, nepieciešams veikt īpašuma novērtēšanu, ko veic sertificēts novērtētājs vai nekustamā īpašuma firma. Visbiežāk komercbankas ir izveidojušas sarakstu, ar kādām firmām vai novērtētājiem sadarbojas komercbanka.

Ikmēneša ienākumu regularitāte un pietiekams apjoms kā nodrošinājums visbiežāk tiek pieņemts maza apjoma patēriņa kredītiem. Komercbankas arī pirms kredīta piešķiršanas uzskata par svarīgu, lai aizņēmēja ienākumi tiktu ieskaitīti tieši tās bankas kontos, kurā tiks noformēts kredīts. Tādējādi komercbanka var veiksmīgāk novērtēt ienākumu lielumu, no kā

arī nosaka kredīta apjomu un termiņu, uz kādu kredīts tiks piešķirts. Ikmēneša ienākumu regularitāti novērtē jebkura kredīta pieteikumā, neatkarīgi no tā vai kredītam ir nodrošinājums vai nav. Tiek uzskatīts, ka īstermiņa patēriņa kredīti tiek izsniegti bez nodrošinājuma, tomēr kā nodrošinājums kalpo ienākumi, kuri visbiežāk tiek ieskaitīti attiecīgās komercbankas kontā.

Pēc autores domām, klienta kredībspējas izvērtēšana ir ļoti svarīga, lai bankas neciestu zaudējumus, kā arī, lai aizņēmēji savas neapdomības dēļ nesaņemtu no bankas naudas līdzekļus, kurus nākotnē nebūs iespējams atmaksāt. Ne tikai komercbankas savas drošības labā veic aizņēmēja novērtēšanu. Dažkārt aizņēmēji pietiekami labi neizvērtē savas iespējas kredītu atmaksāt, tomēr komercbanka vērtējot klienta iespējas secina vai tas spēs atmaksāt kredīta maksājumus ar saņemtajiem ienākumiem. Protams, nevar paredzēt klienta nākotni, to vai tas nekļūs par bezdarbnieku vai tam samazinās darba algu. Komercbankas pēc iespējas vērtīgāk analizē potenciālo aizņēmēju, lai nerastos situācija kā pirms vairākiem gadiem, kad kredītus varēja saņemt gandrīz jebkurš, ar jebkādiem ienākumiem un kredītvēsturi, kā rezultātā, bankas nesaņēma kredīta atmaksu no klientiem, jo daļai no tiem bija jāizvēlas un jāsabalansē izdevumi, kas paredzēti iztikai, komunālajiem maksājumiem un kredīta atmaksai.

1.4 Kreditēšanas līguma saturs

Lai aizņēmējs un komercbanka apstiprinātu darījumu par naudas aizdošanu un saņemšanu, tiek slēgts kreditēšanas līgums. Slēdzot kredītlīgumu kredīta devējs un aizņēmējs vienojas par kredīta izsniegšanas, atmaksas un citiem noteikumiem, kas saistīti ar darījumu.

Patērētāju tiesību aizsardzības likumā noteikts, ka patērētāja kreditēšanas līgums sastādāms rakstveidā (papīra formātā vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju), un katrai līgumslēdzējai pusei izsniedzams viens šī līguma eksemplārs. Samaksa par precī vai pakalpojumu nosakāma naudā. [3]

Kā minēts Kredītiestāžu likumā, kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas. Līgumā tiek iekļauti nosacījumi, kuri aizņēmējam jāpilda līguma darbības laikā. Nosacījumiem jābūt precīzi formulētiem, lai tie būtu saprotami abām līguma parakstītāju pusēm.

Patērētāja kreditēšanas līgumā tiek norādīta sekojoša informācija:

- gada procentu likme vai sākotnējā gada procentu likme, kā arī nosacījumi, ar kādiem gada procentu likme vai citas izmaksas var tikt mainītas līguma darbības laikā, kā arī

procedūra, kādā patērētājs tiek informēts par izmaiņām gada procentu likmē vai citās izmaksās, kas saistītas ar kreditēšanu;

- sākotnējā iemaksa, citas summas un maksājumi, kas patērētājam jāveic, lai atmaksātu kredītu, procentu un citu izmaksu maksājumu skaits un biežums vai konkrēti datumi, kad tie maksājami, kā arī maksājumu kopējā summa, kas jāmaksā līguma darbības laikā. Ja maksājumu kopējā summa kreditēšanas līguma slēgšanas brīdī nav zināma, norāda metodi kā maksājumi tiks aprēķināti. Ar kredītu saistīto izmaksu uzskaitījums, kas ietver kredīta noslēgšanas un noformēšanas izmaksas;
- nosacījums, ka patērētājam ir tiesības uz taisnīgu kopēju kredīta izmaksu samazinājumu, ja aizņēmējs veic kredīta atmaksu pirms līgumā noteiktā termiņa;
- informācija par prasītā nodrošinājuma veidu un vērtību;
- atbildība par saistību nepildi un kredīta līguma noteikumu neievērošanu;
- kredīta līguma atcelšanas noteikumi un tā sekas. [10, 39]

Kreditēšanas līgumā tiek norādīta informācija par kredīta veidu, kredīta izsniedzēju un ņēmēju, kā arī būtiska informācija par kreditēšanas līguma darbības termiņu, kredīta kopējo summu, procentu likmi, maksājumu apmēru, skaitu un biežumu, nokavējuma procentu lielumu. Neatņemama līguma satura daļa ir informācija par maksājumu neveikšanas sekām un par tiesībām uz kredīta pirmstermiņa atmaksu un atmaksas procedūru. Kreditēšanas līguma norādītajai informācijai jābūt labi saskatāmai un izlasāmai. Nereti klienti neiepazīstas ar līguma noteikumiem, kas var veicināt kredīta līguma darbības laikā neskaidrības vai pārpratumus.

Veicot kredītu piešķiršanu klientiem, tiek lemts, kam banka uzticēs noguldītāju līdzekļus, tāpēc kreditēšana ir viena no svarīgākajām un atbildīgākajām banku operācijām. Par naudas aizdevumu izsniegšanu klientiem, bankas kā samaksu par to ņem procentu maksu, lai gūtu peļņu, kas arī ir kreditēšanas pamatmērķis. Lai gūtu šo peļņu, banka nosaka augstāku procentu likmi par kredīta izsniegšanu nekā maksā noguldītājiem. Lai negūtu zaudējumus, izdevumi, kas saistīti ar procentu iekasēšanu un aizdevuma summas atgūšanu, nedrīkst pārsniegt kreditēšanas rezultātā gūto peļņu. [16, 155]

Parasti kredītiestāde savus brīvos naudas līdzekļus piešķir klientam, ar nosacījumu, ka naudas līdzekļi tiks atmaksāti kopā ar procentu maksājumiem, kā atlīdzību par bankas piešķirtajiem naudas līdzekļiem savu vēlmju un vajadzību realizēšanai. Kredīta procentu likme atkarīga arī no vairākiem būtiskiem faktoriem, kas attiecināmi uz klienta kredītvēsturi, nodrošinājuma pietiekamību, kredīta pirmo iemaksu, termiņu, uz kādu vēlas aizņemt naudas līdzekļus, ienākumu stabilitāti un apjomu. Nozīmīgs arī ir fakts vai klienta naudas

līdzekļi tiek ieskaitīti tās pašas komercbankas norēķinu kontā, kur vēlas noformēt kredītu. Komercbanka izvērtē katra klienta iespēju atmaksāt aizņemtās naudas līdzekļus un kādu procentu likmi kredītam var piemērot. Komercbankas klientiem piedāvā mainīgo un fiksēto procentu likmi kredīta procentu atmaksai.

Fiksētā procentu likme ir nemainīga visu līguma periodu vai noteiktu periodu, pēc kura likme var tikt pārskatīta. Fiksētā likme mēdz būt augstāka par mainīgo procentu likmi, kas raksturojams ar kredītiestādes nodrošināšanos pret naudas līdzekļu zaudējumiem un citiem riskiem, saistībā ar valūtas tirgus izmaiņām. Tiek sastādīts kredīta un procentu maksājuma grafiks visam līguma periodam, kā rezultātā kredīta ņēmējam ir vieglāk saplānot naudas līdzekļus kredīta atmaksai.

Mainīgo procentu likmi veido mainīgā daļa, kas piesaistīta kādam naudas tirgus indeksam, un bankas pievienotās likme, kas tiek noteikta pēc tirgus situācijas un uz laika periodu var būt nemainīga. Naudas tirgus indeksi tiek rēķināti katru dienu, bet komercbankās likmju pārrēķināšanas periodi ir viens mēnesis, trīs mēneši, seši mēneši vai divpadsmit mēneši. Mainīgā procentu likme kredīta ņēmējam var būt vienā periodā izdevīgāka, citā - riskantāka, tirgus situācijas svārstību dēļ. Klientam jāvērtē ar iespējamo maksājumu pieaugumu, ko ietekmē mainīgā procentu likme, bet iespējams arī maksājuma samazināšanās, kas tieši būtu izdevīga kredīta ņēmējam. Šajā gadījumā nav arī zināmi arī turpmāko periodu maksājumu lielums, lai saplānotu savus naudas līdzekļus kredīta segšanai.

Latvijas komercbankas, lai noteiktu mainīgās procentu likmes lielumu, izmanto divus naudas resursu indeksus: EURIBOR un LIBOR.

Latvijā plašāk izmantots tiek Eiropas Banku federācijas noteiktais EURIBOR indekss. Tā ir likme, ar kādu bankas aizņemas līdzekļus Eiropas Savienības valstu starpbanku tirgū. EURIBOR indekss tiek noteikts katru dienu, ņemot vērā Eiropas Savienības valstu un nozīmīgu pasaules banku procentu likmes.

LIBOR indekss ir pasaulē visplašāk izmantotais īstermiņa procentu likmju indekss, kuru noteikusi Britu Banķieru asociācija. Londonas starpbanku tirgus likme ir procentu likme, ar kādu bankas aizņemas līdzekļus Londonas starpbanku tirgū. Ņemot vērā vismaz astoņu banku procentu likmes, to nosaka katru dienu. [24]

Kad izvēlēta piemērotākā procentu likme, pastāv arī vairāki iespējamie kredītu atmaksas grafiki. Grafika veidu nosaka ienākumu stabilitāte, klienta iespējas un vēlme kā atmaksāt kredītu, kā arī termiņš. Kredīta atmaksas veidi ir jau iepriekš darbā apskatītie - annuitātes grafiks, lineārā maksājuma grafiks, vienreizējais maksājums un individuālais grafiks.

Brīdī, kad banka piešķir kredītu un slēdz līgumu ar aizņēmēju, bankas darbiniekam nepieciešams iepazīstināt klientu ar informāciju, kas norādīta kredītlīguma nosacījumos, kā arī par riskiem, kas saistīti ar līguma un darījuma noslēgšanu. Svarīgi iepazīstināt klientu ar kredīta atmaksu, apmēru un termiņu, kādā tas veicams. Tā kā aizņēmējam ir iespējas izvēlēties vai formēt kredītu ar fiksēto vai mainīgo procentu likmi, gadījumā, ja aizņēmējs izvēlas mainīgo procentu likmi, nepieciešams iepazīstināt klientu ar procentu likmju samazināšanās vai pieauguma ietekmi uz kredīta maksājumu apmēru. Lai uzskatāmāk parādītu šo ietekmi, bankas darbiniekam nepieciešams sniegt skaitliskus un ilustratīvus piemērus. Gadījumā, ja aizņēmējs vēlas noformēt kredītu, kas ir citā valūtā nekā aizņēmējs saņem savus ienākumus, būtiski informēt klientu par sekām un riskiem, kas var notikt tad, kad valūtas tirgū notiek valūtu kursu svārstības, kas klientam var būt nelabvēlīgas. Šīs svārstības bankas darbiniekam nepieciešams atainot un parādīt tāpat kā procentu likmju svārstības, lai klients saprastu un būtu iepazīstināts ar valūtas kursu svārstību ietekmi uz kredīta maksājumiem. Lai uzskatāmāk tas tiktu parādīts, nepieciešams iepazīstināt ar situāciju, kad aizņēmēja ienākumu valūta ir tādi pati kā kredīta valūta. [6]

Katrai komercbankai ir sastādīti kreditēšanas līgumi atbilstoši tā veidam un klientu daļai, kam tas paredzēts. Līguma noteikumi var tikt rediģēti pēc vajadzības un kreditēšanas nosacījumiem. Tāpat kā ir noteikts, kas ir jāiekļauj kreditēšanas līgumā, tiek noteikts arī kas kreditēšanas līgumā nedrīkst būt ietverts.

Kreditēšanas līgumā nedrīkst ietvert tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līguma slēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, kas uzliek aizņēmējam nepamatoti lielu līgumsodu vai citu kompensāciju par līgumsaistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi salīdzinājumā ar līgumsaistību neizpildīšanas radīto zaudējumu, kā arī noteikumus, kas paredz automātiski pagarināt noteikta termiņa līgumu, ja patērētājs neinformē par līguma nepagarināšanu, un nosaka patērētājam nepamatoti īsu laiku šīs informācijas sniegšanai, kā arī citus noteikumus. [31]

Aizņēmējam ir atteikuma tiesības attiecībā uz kreditēšanas līgumu. Klients drīkst izmantot atteikuma tiesības un četrpadsmit dienu laikā atkāpties no kreditēšanas līguma, nesniedzot nekādu pamatojumu. Tādā gadījumā patērētājam ir pienākums ne vēlāk kā 30 dienu laikā, kad iesniedzis paziņojumu par atteikuma tiesību izmantošanu, atmaksāt saņemto kredīta summu un procentu maksājumus par tā izsniegšanu par dienām, kamēr naudas līdzekļi bijuši aizņēmēja rīcībā. Tomēr šīs atteikuma tiesības neattiecas uz visiem kreditēšanas līgumiem. Atteikuma tiesības nav spēkā, piemēram, uz līgumiem, kas noslēgti nekustama

īpašuma iegādei un kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku, kā arī citiem kreditēšanas līgumiem, kas uzskatīti Patērētāju aizsardzības likumā. [3]

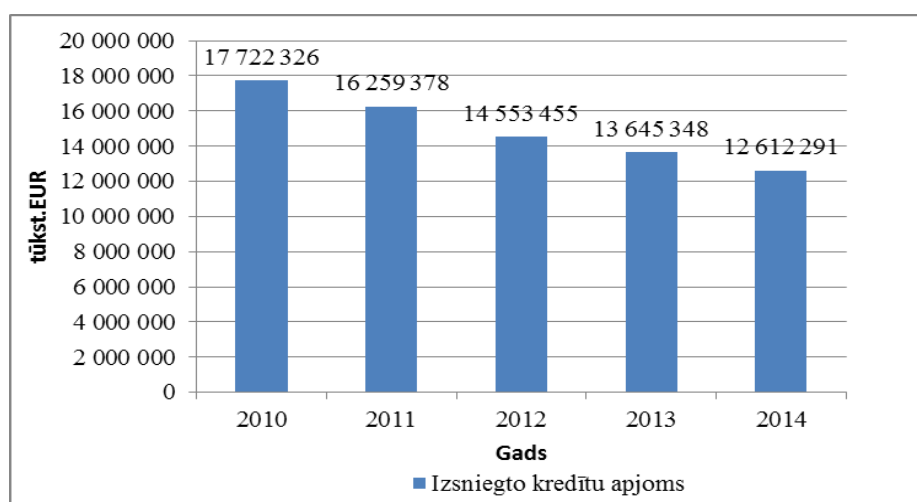
Pēc autores domām, svarīgi ir tas, ka ir izstrādāti noteikumi, kas nosaka, kam jābūt iekļautam kreditēšanas līgumā un kas nedrīkst būt iekļauts, tā pasargājot aizņēmējus un kredītiestādi no domstarpībām un konfliktiem. Ņemot vērā šos noteikumus, katra komercbanka var sastādīt kreditēšanas līgumu ar tajā iekļaujamajām pamatlietām un nosacījumiem.

2. PRIVĀTPERSONU KREDITĒŠANAS ATTĪSTĪBAS TENDENCES LATVIJAS KOMERCBANKĀS

Komercbankas laika gaitā piedzīvojušas dažādus kreditēšanas attīstības posmus. Nevisai senā vēsturē ir laiks, kad iedzīvotāji kredītus varēja saņemt gandrīz jebkurā bankā par izdevīgiem nosacījumiem, ko arī tie izmantoja. Šobrīd komercbankas aizņēmējus izvērtē cītīgāk. Lai analizētu un novērtētu privātpersonu kreditēšanas norisi pēdējo piecu gadu laikā Latvijas komercbankās nepieciešams iepazīties ar informāciju un datiem, kas raksturo komercbanku darbību kopumā. Autore, izmantojot publiski pieejamos datus par komercbanku darbību Finanšu un Kapitāla tirgus mājas lapā, veica kreditēšanas attīstības analīzi Latvijā no 2010.gada līdz 2014.gadam.

2.1 Izsniegto kredītu analīze Latvijas komercbankās

Autore 2.1 attēlā apskatīja kopējo rezidentiem izsniegto kredītu apjomu laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. Kopējais izsniegto kredītu apjoms parāda kādā apjomā izsniegti naudas līdzekļi klientiem Latvijas komercbankās gan privātpersonām, gan uzņēmumiem. Aplūkotajā laika periodā izsniegto kredītu apjomam ir tendence pakāpeniski samazināties. No 2010.gada līdz 2014.gadam izsniegto kredītu apjoms rezidentiem samazinājās par 28,83%. 2010.gada beigās rezidentiem izsniegto kredītu apjoms sastādīja 17,722 mljrd. eiro, kas ir vislielākais apjoms aplūkotajā laika periodā. Savukārt 2014.gadā klientiem komercbankas izsniegušas kredītu 12,612 mljrd. eiro apmērā.

2.1 attēls Latvijas komercbanku nebankām izsniegto kredītu apjoms laika periodā no 2010.gada līdz 2014.gadam (tūkst. EUR) [22]

Izsniegto kredīta apjomu samazināja ekonomiskā situācija valstī. Pasliktinoties ekonomiskajai situācijai, iedzīvotājiem radās grūtības kredītus atmaksāt, kā arī vēlākos gados tos saņemt no komercbankām bija grūtāk. Komercbankas turpmāk stingrāk izvērtēja kredīta ņēmēju iespējas atmaksāt kredītu, kā arī iedzīvotājiem ne vienmēr bija nepieciešamie līdzekļi pirmās iemaksas nodrošināšanai. Kopš kredītus saņemt varēja gandrīz jebkurš, pagājuši apmēram septiņi gadi, tā tad daļa jau no šo izsniegto kredītu apjomiem ir atmaksāti, tādēļ izsniegto kredītu apjoms arī ir samazinājies. Gadu laikā mainās arī situācija komercbanku nosacījumos kredītu izsniegšanai. Lai komercbankas neciestu zaudējumus no neatmaksājamiem piešķirtajiem kredītiem, tās paaugstina pirmās iemaksas apjomu hipotekārajā kreditēšanā, nosaka patēriņa kreditēšanas ierobežojošus apjomus attiecīgi pēc aizņēmēja ikmēneša ienākuma lieluma apjoma. Tie ir nozīmīgi faktori, kas daļai no iedzīvotājiem, kuri vēlētos saņemt kredītu, neatbilst, tādēļ nespēj to saņemt.

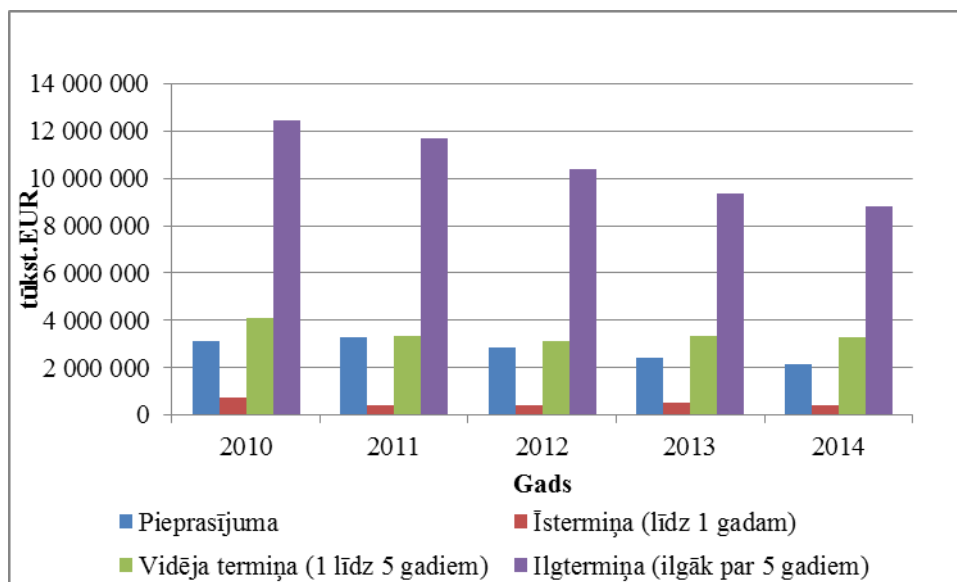
Ietekmi uz kreditēšanas samazinājumu komercbankās atstāj nebanku kredītiestāžu aktivitāte kreditēšanas tirgū. Šobrīd plašu kreditēšanas tirgu aizņem nebanku kredītiestādes. Šo konkurenci rada situācija, kad dažkārt privātpersonas izvēlas aizņemties naudu no nebanku kredītiestādēm nekā no bankas, jo nebanku kredītiestādēs kredīta noformēšana un saņemšana ir ātrāka un vienkāršāka nekā komercbankās. Iedzīvotāju domas un viedokļi šajā jautājumā vienmēr dalās. Tomēr viena iedzīvotāju daļa uzskata, ka labāk naudas līdzekļus aizņemties bankā, kamēr citi, ka labāk aizņemties nebanku kredītiestādē. Tādā veidā komercbankās kredītu izsniegšanas un apkalpošanas cenas varētu mainīties. Iedzīvotājiem ir iespēja arī izmantot nebanku kredītiestādes piedāvātos aizdevumus pret savu transporta līdzekli – auto, traktors, motocikls un citi transporta līdzekļi. Pastāv cilvēku kategorija, kas šos pakalpojumus arī labprāt izmanto, jo aizdevuma laikā iespējams pārvietoties ar šo transporta līdzekli, kas kalpo kā ķīla aizdevumam.

Palielinoties tirgus konkurencei, komercbankas izstrādā izdevīgus nosacījumus un dažādas periodiskas akcijas privātpersonu kredīta saņemšanai, lai piesaistītu jaunus un saglabātu esošos klientus.

Pēc kredītu termiņa kredīti tiek iedalīti pieprasījuma, īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa kredītos. Lai noskaidrotu, kuru termiņu izsniegto kredītu apjoms ir bijis vislielākais, autore analizē izsniegto kredītu termiņstruktūru kredītportfelī laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam.

2.2 attēlā redzams, ka komercbanku kreditēšanā visizplatītākie ir ilgtermiņa kredīti jeb kredīti, kuri izsniegti uz ilgāku termiņu par pieciem gadiem. Tomēr ar katru gadu izsniegto ilgtermiņa kredītu apjoms, tāpat kā kopējais izsniegto kredītu apjoms, vienmērīgi samazinās.

Vislielākais izsniegto ilgtermiņa kredītu apjoms bija 2010.gadā, kad to apjoms kredītportfelī bija 60,97 % jeb 12,435 mljrd. eiro, bet 2014.gadā ilgtermiņa kredīti kredītportfelī sastādīja 60,2% jeb 8,825 mljrd. eiro, kas ir vismazākais ilgtermiņa kredītu apjoms laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam.

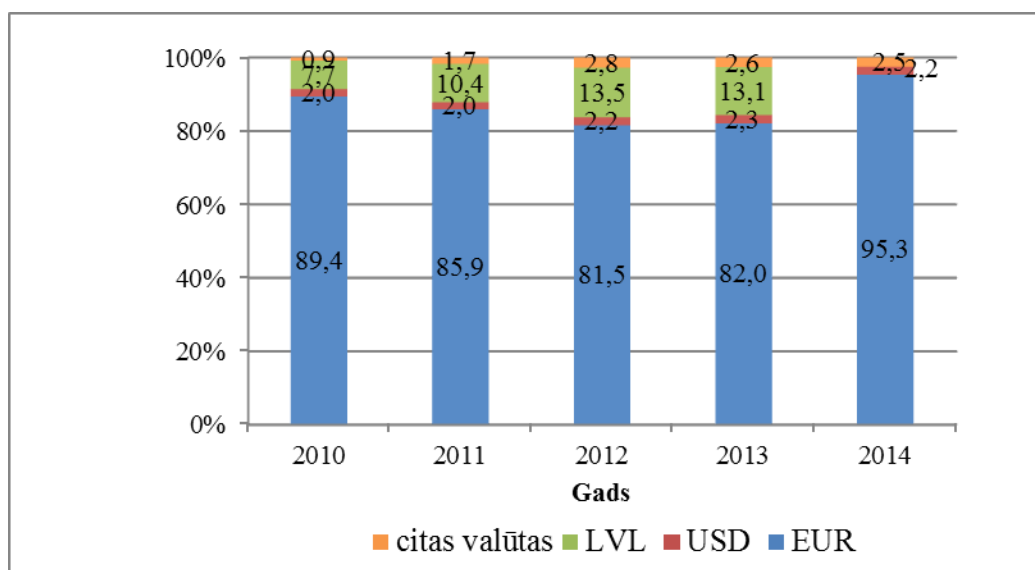

2.2 attēls Kredītu termiņstruktūra Latvijas komercbankās no 2010.gada līdz 2014.gadam (tūkst.EUR) [22]

Vidēja termiņa kredīti, kurus izsniedz no viena līdz pieciem gadiem, laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam saglabā samērā vienmērīgu pozīciju. Lielākais izsniegto vidēja termiņa kredītu apjoms bija 2010.gadā, kad tas bija 4,114 mljrd. eiro jeb 20,2% no kopējā tā gada kredītportfeļa, bet vismazākais 3,098 mljrd. eiro 2012.gadā jeb 62,1% no kopējā tā gada kredītportfeļa. Izsniegto pieprasījuma kredītu apjoms vislielākais bijis 2011.gadā, kad tas sastādīja 3,306 mljrd. eiro. Savukārt 2014.gadā samazinājās līdz 2,156 mljrd. eiro, kas ir par 11,63% mazāk kā 2013.gadā. Īstermiņa kredīti termiņstruktūrā ieņem vismazāko daļu no kopējā kredītu daudzuma. No 2010.gada līdz 2014.gadam kopējā kredītportfelī tie aizņēma 2,1 – 3,5 % lielu daļu. Laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam izsniegto īstermiņa kredītu apjoms samazinājies par 45,04%, vismazāko apjomu sasniedzot 2012.gadā, kad tas bija 0,379 mljrd. eiro, bet vislielākais apjoms bija 2010.gadā 0,718 mljrd. eiro.

Šāds īstermiņa kredītēšanas samazinājums, pēc autores domām, novērojams tādēļ, ka aktivizējušās nebanku kredītiestādes, kur kredītņēmējam kredītu saņemt ir vieglāk un ātrāk. Ja nepieciešama mazāka kredīta summa un neilgu termiņu līdz vienam gadam, kredīta ņēmējs izvēlas ātrāko variantu – nebanku kredītiestāžu pakalpojumus.

Latvijas komercbankās iespējams noformēt kredītus dažādās valūtās, kā piemēram: eiro, ASV dolārs, citas valūtas un pirms Latvija iestājās eiro zonā, kredītus bija iespējams noformēt arī latu valūtā.

2.3 attēls Latvijas komercbanku kredītportfeļa sadalījums pa valūtām no 2010.gada līdz 2014.gadam [22]

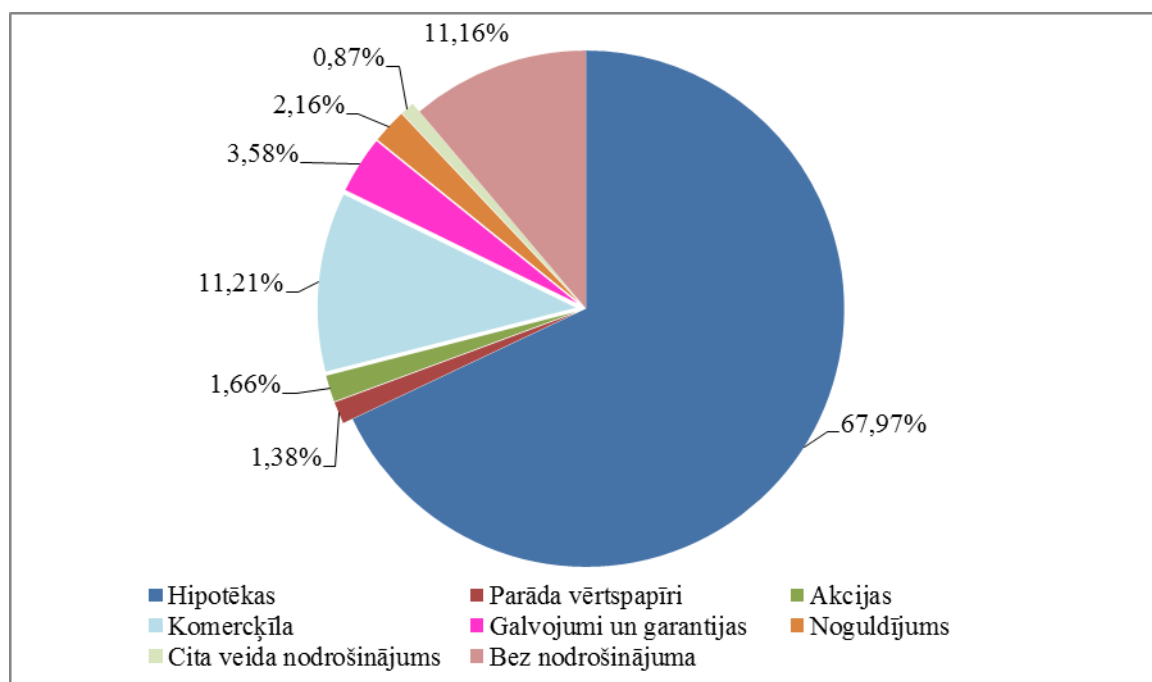
Lai gan tikai kopš 2014.gada oficiālā Latvijas valsts valūta ir eiro, latu valūtā formēto kredītu skaits iepriekš procentuāli bija ļoti mazs. Kā redzams 2.3 attēlā, Latvijas komercbankās rezidentiem piešķirtie kredīti latu valūtā laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam svārstījās no 7,7 - 13,5% kopējā kredītportfelī, kas nozīmē, ka iedzīvotāji labprātāk izvēlējušies kredītus formēt ārzemju valūtās. Tomēr rezidentiem aktuālāka bijusi kredītu noformēšana eiro valūtā, kas raksturojams ar to, ka Latvija atrodas Eiropas Savienībā. Euro valūtā noslēgto kredītu apjoms visaugstākais bija 2014.gadā – 95,3%. Šo apjomu ietekmēja Latvijas iestāšanās Euro zonā, kā rezultātā noformētie kredīti latu valūtā tika pārkonvertēti uz eiro. Savukārt vismazākais Euro valūtā noformētais kredītu apjoms 81,5% jeb 11.866 mljrd. eiro bija 2012.gadā. Komercbankas piedāvā iespēju noformēt kredītus arī ASV dolāru valūtā, tomēr rezidenti šo iespēju nelabprāt izmanto salīdzinot ar nerezidentiem izsniegto kredītu apjomu ASV dolāros. Procentuāli ASV dolāros izsniegtie kredīti svārstās no 2,0 – 2,3%. Tas kopš 2012.gada ir mazāks apjoms kā citās valūtās izsniegtie kredīti rezidentiem. Procentuāli vislielākais izsniegto kredītu apjoms citās valūtās bija 2012.gadā – 2,8%.

Autore, aplūkojot Latvijā darbojošās komercbanku mājas lapas ieguvusi informāciju, ka uz šo brīdi Latvijā populārākās valūtas kādās komercbankas piedāvā noformēt kredītus ir

eiro un ASV dolāri, taču netrūkst arī bankas klientu, kas vēlas noslēgt kreditēšanas līgumu par citas valūtas darījumu. Tas varētu būt attiecināms uz to, ka aizņēmēji veic darījumus ar kredītā aizņemtiem līdzekļiem citās valstīs un tās valsts valūtā ir izdevīgāk formēt kredītu. Slēdzot kreditēšanas līgumu būtu jāņem vērā kādā valūtā aizņēmējs gūst ienākumus un vai pie valūtas kursu svārstībām nebūs jācieš ievērojami zaudējumi.

Komerccbankas, izsniedzot kredītus, īpašu vērību piešķir nodrošinājuma veidam un apmēram, lai kredīta neatmaksāšanas gadījumā, banka neciestu ļoti lielus zaudējumus. Par nodrošinājumu var būt hipotēka, trešās personas galvojums, noguldījums, kā arī tie var būt bez nodrošinājuma. Kredīti bez nodrošinājuma parasti ir īstermiņa kredīti, kur nosacīti kā nodrošinājums kalpo aizņēmēja regulārie ienākumi. Kredītsaistību nepildīšanas gadījumā kredīta nodrošinājumu banka var pārņemt savā īpašumā, piemēram, iekļāto hipotēku – nekustamo īpašumu.

2.4 attēlā autore apskatīs Latvijas komercbankās izsniegto kredītu nodrošinājumu veidu procentuālo sadalījumu uz 2014.gada 31.decembri.

2.4 attēls Kredītu nodrošinājumu veidu procentuālais sadalījums Latvijas komercbankās uz 2014.gada 31.decembri [22]

Kā redzams, hipotēkas aizņem vislielāko daļu starp nodrošinājumu veidiem, kas ir 67,97% jeb 9,969 mljrd. eiro apmērā. Tas pamatojams ar to, ka hipotekāro kredītu izsniegšana aizņem lielu daļu kopējā kredītportfelī un hipotēkas ir drošs nodrošinājuma veids. 11,21% aizņem nodrošinājums, par ko kalpo komerckrātas, bet 11,16% ir bez nodrošinājuma piešķirtie

kredīti. Pārējie nodrošinājuma veidi – akcijas, kas iekļauj arī citus vērtspapīrus ar nefiksētu ienākumu, galvojumi un garantijas, parāda vērtspapīri, tai skaitā citi vērtspapīri ar fiksētu ienākumu, noguldījumi un cita veida nodrošinājumi aizņem salīdzinoši mazu daļu no nodrošinājuma veidiem, tas ir, 0,87% - 3,58%.

Laika periodā no 2010.gada līdz 2014.gadam nodrošinājumu procentuālajā sadalījumā būtiskais izmaiņas nav novērojamas. Izmaiņas nodrošinājuma sadalījumā novērojamas no 0,2% līdz 1,5% amplitūdā.

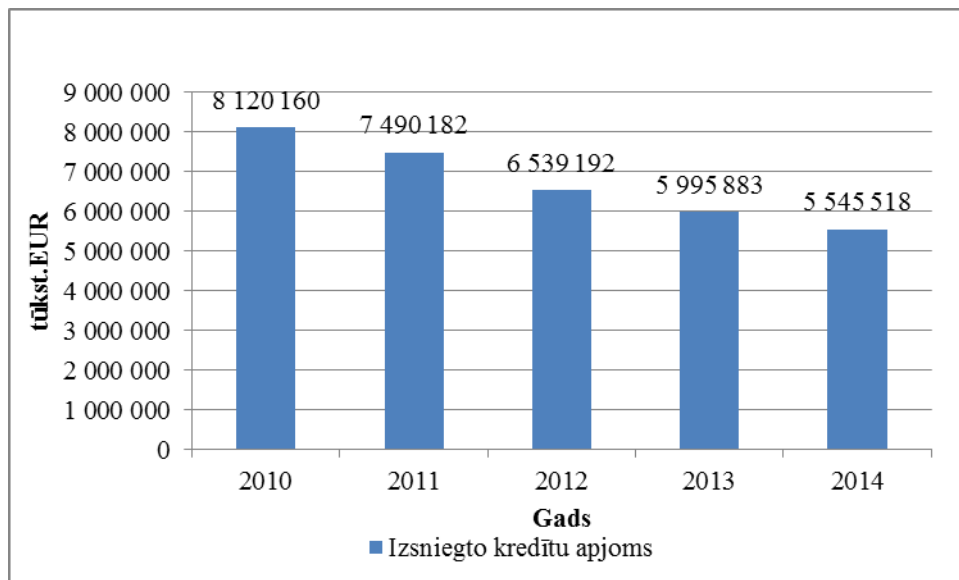
Autore vispārīgo kreditēšanas operāciju apjomu Latvijas komercbankās vērtē kā atbilstošu valsts ekonomiskajai situācijai. Ņemot vērā iedzīvotāju nodarbinātības līmeni un iedzīvotāju skaitu, kas nav izceļojuši no valsts, kreditēšanas operācijas tiek veiktas atbilstoši. Ievērojama daļa no izsniegtajiem kredītiem ir piešķirti uzņēmumiem, kas vēlas attīstīties un pilnveidot savu darbību. Tā rezultātā tiek veicināta valsts attīstība, nodarbināti iedzīvotāji un maksāti nodokļi valsts budžetā. Komercbankas ņem vērā iepriekšējo gadu pieredzi kreditēšanā un rūpīgi izvērtē katra klienta iespējas saņemt kredītu, neatkarīgi no tā vai tā ir privātpersona vai uzņēmums.

2.2 Privātpersonu kreditēšanas attīstība Latvijas komercbankās

Tā kā bakalaura darba ietvaros uzsvars likts uz privātpersonu kreditēšanu komercbankās, darba mērķu sasniegšanai nepieciešams veikt tieši privātpersonu kreditēšanas analīzi Latvijas komercbankās kopumā. Autore aplūkoja rezidentu māsaimniecībām izsniegto kredītu apjomu Latvijas komercbankās no 2010.gada līdz 2014.gadam.

Privātpersonām izsniegto kredītu apjoms sasniedz gandrīz pusi no kopējā nebankām izsniegtā kredītu apjoma, kas nozīmē, ka komercbankas aktīvi izsniedz kredītus arī privātam patēriņam, lai iedzīvotāji uzlabotu savus dzīves apstākļus, ne tikai dažādām biznesa attīstības idejām.

Kā redzams 2.5 attēlā, laika periodā no 2010.gada līdz 2014.gadam rezidentu māsaimniecībām izsniegto kredītu apjomam tāpat kā kopējam izsniegto kredītu apjomam novērojama tendence samazināties. Šajā laika posmā māsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms samazinājies par 2.575 mljrd. eiro jeb 31,71%. Vislielākais samazinājums gada laikā procentuāli novērojams no 2011.gada līdz 2012. gadam, kad izsniegto kredītu apjoms samazinājies par 12,70%. Viszemākais izsniegto kredītu apjoms 5,456 mljrd. eiro redzams 2014.gada ceturtajā ceturksnī.

2.5 attēls Latvijas komercbanku mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. [22]

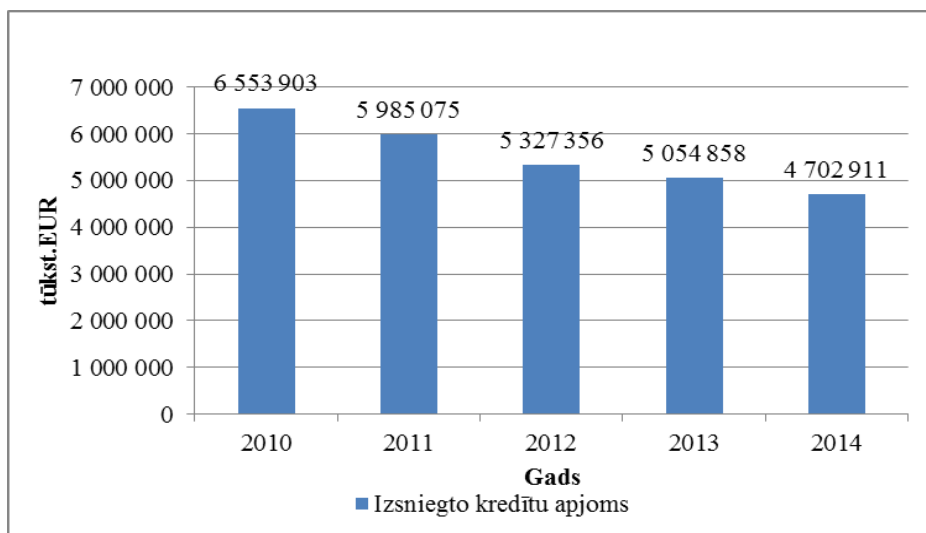
Šīs izmaiņas varētu būt attiecināmas uz iepriekšējo kredītu piešķiršanas tendencēm, kad kredīta ņēmējiem kredītu saņemšanai bija vienkāršāki nosacījumi. Daļai no tā laika saņemtajiem kredītiem varētu būt jau beidzies atmaksas termiņš, kā arī iepriekšējos gadus kreditēšanas tirgus nav tik attīstīts, tādēļ novērojama šāda tendence samazināties mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjomam. Komercbankas rūpīgāk izvērtē klienta piemērotību kredīta saņemšanai, līdz ar to, daļa iedzīvotāju neatbilst kritērijiem, kas arī bremsē kreditēšanas attīstību.

Mājsaimniecībām piešķirtos kredītus Finanšu un kapitāla tirgus komisija savos pārskatos iedala:

- kredīti mājokļa iegādei, rekonstrukcijai, remontam;
- norēķinu karšu un norēķinu kontu kredīti;
- kredīti patēriņa preču iegādei;
- pārējie kredīti.

Autore turpmāk aplūkos mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjomu katrā no veidiem.

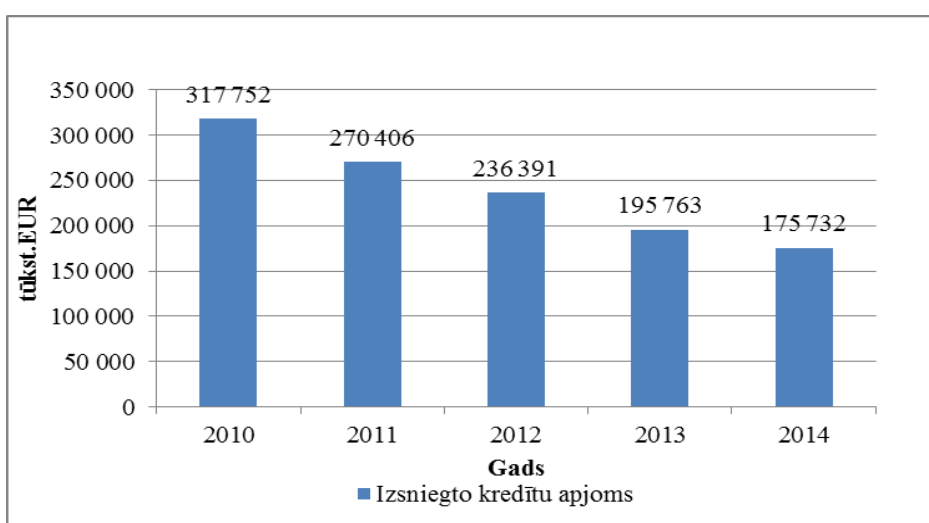
Vislielāko daļu apjoma ziņā mājsaimniecībām izsniegtajos kredītos aizņem kredīti mājokļa iegādei, rekonstrukcijai un remontam jeb hipotekārie kredīti. Lai gan pēc skaita pirmo vietu tie neieņem. Tas raksturojams ar to, ka hipotekāro kredītu apjoms vienam iedzīvotājam mērāms vairākos desmitos tūkstošu eiro, kamēr pārējo kredītu apjoms parasti nav tik liels. Gadu laikā tāpat kā kopējais izsniegto kredītu apjoms, samazinājies arī piešķirtais kredītu daudzums mājokļu iegādei, rekonstrukcijai un remontam.

2.6 attēls Latvijas komercbanku mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms mājokļa iegādei, rekonstrukcijai, remontam laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [22]

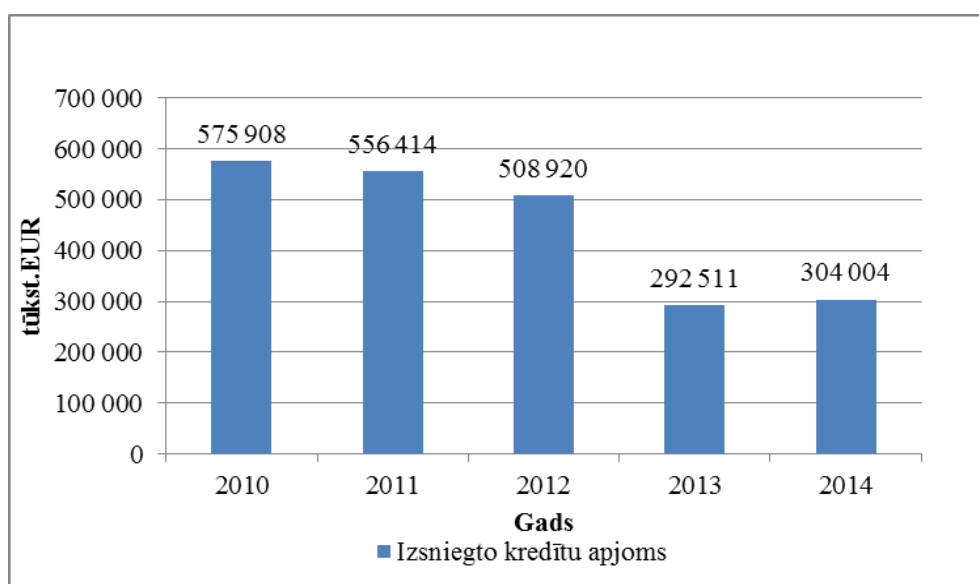
2.6. attēlā parādīts, ka 2010.gadā Latvijas komercbanku izsniegto kredītu mājsaimniecībām apjoms bija 6,554 mljrd. eiro, savukārt līdz 2014.gada beigām tas samazinājies par 28,24% jeb 1,851 mljrd. eiro un 2014.gada beigās ir 4,703 mljrd. eiro.

Šo hipotekārā kredīta samazinājumu var raksturot ar pirmo iemaksu lielumu noslēdzot hipotekāros kredītus, kurus komercbankas noteikušas apmēram 25% no pirkuma summas. Tas iedzīvotājus attur no sava mājokļa iegādes, jo nespēj nodrošināt pirmo iemaksu. Daļa iedzīvotāju ienākumi neatbilst nepieciešamajam ikmēneša kredīta un procentu maksājumam. Ņemot vērā kreditēšanas nosacījumus un valsts atbalstu kredīta saņemšanai, iespējams tuvākajā laikā novērot hipotekārā kredīta izsniegšanas apjoma palielinājumu.

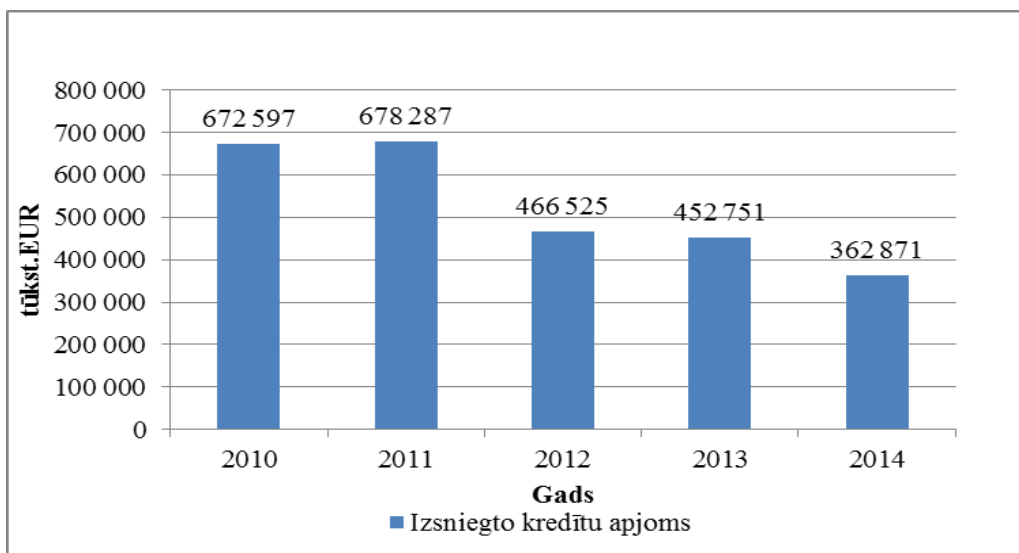
2.7 attēls Latvijas komercbanku mājsaimniecībām izsniegto norēķinu karšu un norēķinu kontu kredītu apjoms laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [22]

Komercbankās izsniegto norēķinu karšu un kontu kredītu daudzums rezidentu mājsaimniecībām 2014.gadā sasniedza viszemāko līmeni 175,73 milj. eiro, bet pēc izsniegto kredītu skaita 2014.gadā šī kredītu grupa aizņem 47,92 % no kopējā mājsaimniecību kredītportfeļa. Šī kredītu grupa ieņem līderu pozīciju pēc izsniegto kredītu skaita, lai gan pēc apjoma tā ierindojas pēdējā vietā. Tas nozīmē, ka šī kredīta veida izmantotāji ir daudz, bet apjoma ziņā aizņemtās summas nav lielas. Laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam izsniegto kredītu daudzums pakāpeniski samazinājies. Visaugstāko punktu norēķinu karšu un norēķinu kontu kredītu apjoms sasniedza 2010.gadā, kad tas bija 317,75 milj. eiro.

2.8 attēls Latvijas komercbanku mājsaimniecībām izsniegto kredītu patēriņa preču iegādei apjoms laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [22]

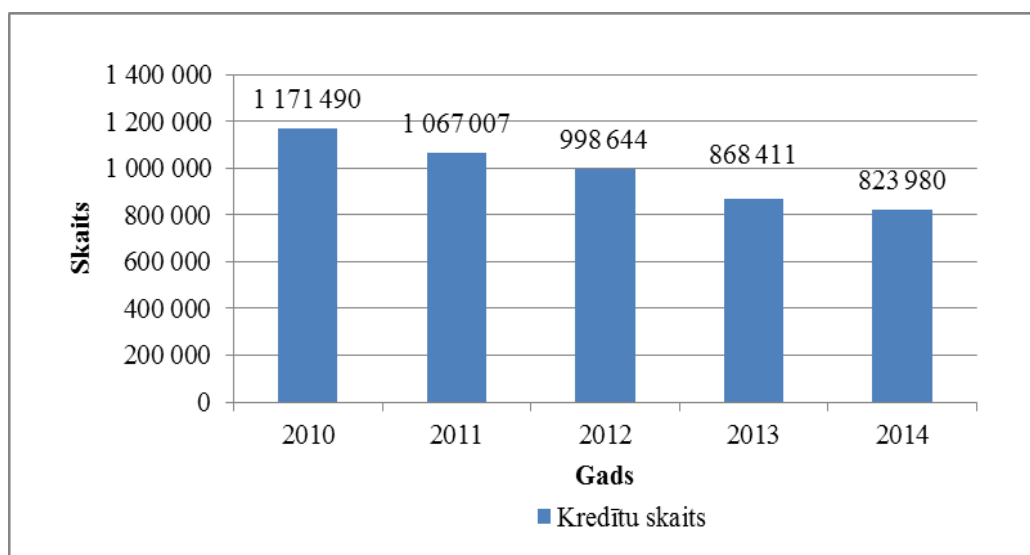
2.8 attēlā autore attēlojusi mājsaimniecībām izsniegto kredītu patēriņa preču iegādei apjomu, kurā nevar saskatīt iepriekš novēroto tendenci kredīta apjomam tikai samazināties. Laika posmā no 2010.gada līdz 2012.gadam patēriņa kredītu apjoms samazinājās no 575,908 milj.eiro līdz 508,920 milj.eiro, kas nemaz nav tik ievērojams samazinājums. Tomēr 2013.gadā salīdzinot ar 2012.gadu izsniegto kredītu apjoms ievērojami samazinājās par 42,52%. Savukārt 2014.gadā novērojams izsniegto patēriņa kredītu mājsaimniecībām pieaugums par 11,493 milj. eiro. Kas nozīmē, ka iedzīvotāji izmanto iespēju iegādāties sadzīvei nepieciešamas lietas un patēriņa kredītu noformēšanai komercbankās nav augstas prasības, kā rezultātā šie kredīti cilvēkiem ir pieejamāki.

2.9 attēls Latvijas komercbanku māsaimniecībām izsniegto pārējo kredītu apjoms laika posmā no 2010.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [22]

Kā redzams 2.9 attēlā, pārējo izsniegto kredītu veidu, kas nav hipotekārie, patēriņa un norēķinu kontu un karšu kredīti, apjomā pēdējo piecu gadu laikā arī novērojama tendence samazināties. Vislielākais samazinājums novērojams laika posmā no 2011.gada beigām līdz 2012.gada beigām, kad pārējo kredītu izsniegtais daudzums samazinājās par 31,22% jeb 211,76 milj. eiro.

Samazinoties kopējam izsniegto kredītu apjomam, arī samazinās izsniegtais apjoms katrā no kredītu veidiem. Nav novērojams viena konkrēta kredīta veida būtisks samazinājums vai palielinājums. Tas nozīmē, ka privātpersonām nav tendence neizmantot noteikta veida kredītus, piemēram, patēriņa kredītus vai hipotekāros kredītus.

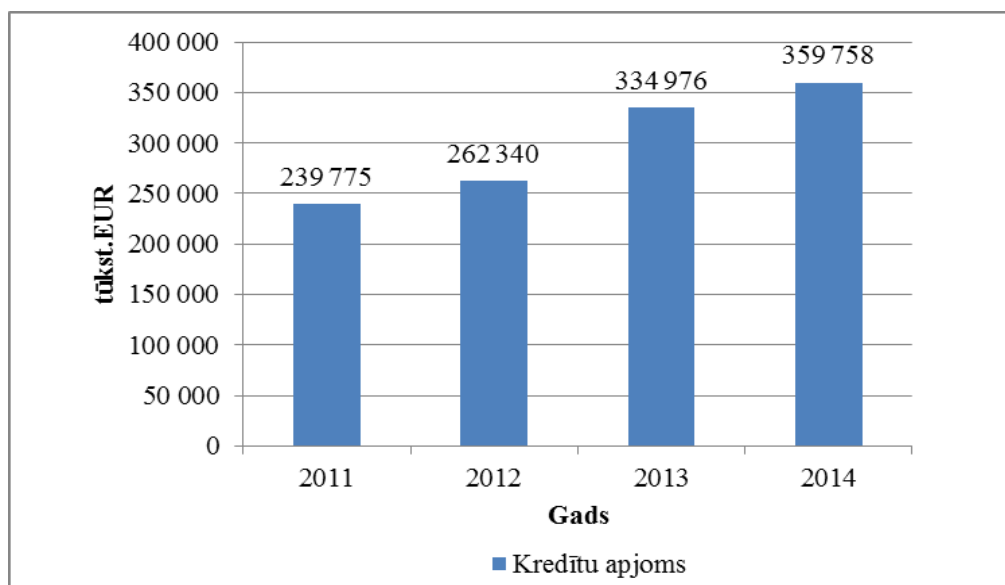

2.10 Māsaimniecībām izsniegto kredītu skaits Latvijas komercbankās laika periodā no 2010.gada līdz 2014.gadam. [22]

Komercbanku izsniegtais kredītu skaits privātpersonām sarucis par 347 510 kredītiem. Vislielākais to skaits, 1 171 490 kredītu, tika izsniegti 2010.gadā. Katru gadu pakāpeniski samazinoties kredītu skaitam, 2014.gadā tie komercbanku kredītportfelī bija 823 980 kredītu.

Lai vērtētu komercbanku kredītēšanas darbību, nepieciešams uzzināt ne tikai cik lielā apjomā izsniegti kredīti privātpersonām katra gada beigās, bet arī to, cik lielā mērā katru gadu komercbankas izsniedz kredītus privātpersonām no jauna. No jauna izsniegtie kredīti parāda šī brīža nepieciešamību pēc naudas līdzekļiem, jo iepriekš apskatītie izsniegto kredītu apjomi parāda komercbankas kopējo izsniegto kredītu apjomu, kas var arī būt kredīti, kuri izsniegti pirms vairākiem gadiem. Pēdējo gadu laikā bankas aktivizējušās un izsniedz privātpersonām kredītus no jauna, tādā veidā sniedzot iespēju privātpersonām iegādāties preces, kas nepieciešamas, bet vajadzīgo līdzekļu nav uzreiz pieejami. Kā arī iedzīvotāji rada pieprasījumu pēc papildus naudas līdzekļiem no bankas.

2.10. attēlā parādīts Latvijas komercbanku mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms. 2014.gadā tika izsniegti jaunie kredīti par 119,98 milj. eiro vairāk kā 2011.gadā. 2014.gadā no jauna izsniegto kredītu apjoms sasniedzis 359,758 milj. eiro.

2.11 attēls Latvijas komercbanku mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms laika posmā no 2011.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [22]

Šī tendence parāda, ka iedzīvotāju labklājības līmenis valstī attīstās. Cilvēkiem iespējams saņemt kredītu, jo tie atbilst komercbanku prasībām kredīta saņemšanai, piemēram, tiem ir atbilstošs ienākumu līmenis. No jauna izsniegto kredītu apjoms varētu būt pamatojams

ar jauno ģimeņu vēlmi pēc sava mājokļa, nevis īrēta dzīvokļa. Kā arī vairums cilvēku atgriezušies no ārzemēm ar iekrātiem līdzekļiem, ko vēlas investēt mājokļa iegādei dzimtenē.

Komercbankām nepieciešams regulāri veikt kredītu kvalitātes pārbaudes, lai noteiktu vai nav stājušies spējā kredītu zaudējumu notikumi, kurus nosaka Finanšu un kapitāla tirgus komisijas sastādītie aktīvu kvalitātes novērtēšanas un uzkrājumu veidošanas normatīvie noteikumi.

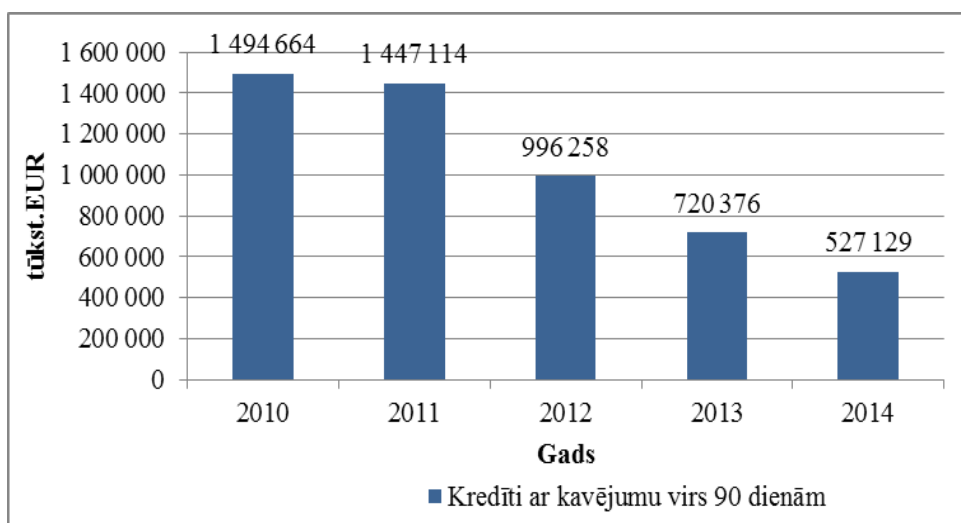
Kredītu sadalījums tiek veikts pēc pamatsummas un/vai procentu maksājumu kavējuma perioda.

Izsniegto kredītu kvalitāti iedala:

- bez kavējuma;
- ar kavējumu līdz 30 dienām;
- ar kavējumu no 31 – 90 dienām;
- ar kavējumu no 91 – 180 dienām;
- ar kavējumu virs 180 dienām.

Vislielāko daļu šajā sadalījumā aizņem kredīti, kuri ir bez maksājumu kavējuma. Tas ir pozitīvs rādītājs, kas nozīmē, ka iedzīvotājiem ir nepieciešamie naudas līdzekļi, lai segtu kredīta maksājumus. Tā kā kredīti ar maksājumu kavējumi ir salīdzinoši daudz, komercbankas necieš zaudējumus. Uz 2014.gada 31.decembri kredīti bez kavējuma sastādīja 87,71% no kopēja kredītportfeļa. Savukārt vismazāko daļu 0,84% jeb kredīti 122,792 milj. eiro apmērā aizņem kredīti ar kavējumu no 91 līdz 180 dienām.

Autore 2.12 attēlā apskata māsaimniecībām izsniegto kredītu ar kavējumu virs 90 dienām struktūru 2014.gadā.

2.12 attēls Latvijas komercbanku māsaimniecībām izsniegtie kredīti ar kavējumu virs 90 dienām 2014.gadā (tūkst.EUR) [22]

2.12 attēlā iekļauti rezidentu mājsaimniecībām izsniegtie kredīti ar kavējumu virs 90 dienām. Tas nozīmē, ka iekļauta arī informācija par kredītiem ar kavējumu virs 180 dienām. Dati attiecināmi uz attiecīgā gada 31.decembri.

Pēdējo piecu gadu laikā novērojama tendence kredītiem ar kavējumiem virs 90 dienām samazināšanās. Kopš 2010.gada tie samazinājušies par gandrīz vienu miljardu eiro. 2014.gadā tie sasniegušie ievērojami zemu līmeni vien 527,123 milj. eiro apjomā, kas salīdzinot ar iepriekšējo gadu ir par 26,83% jeb 193,247 milj. eiro mazāk.

Kavēto kredītu maksājumu virs 90 dienām tendence samazināties saistīta ar vispārējo komercbanku kredītu samazinājumu. Daļa iedzīvotāju, iespējams, ir atguvuši materiālo labklājību, lai uzturētu sevi un atsāktu maksāt kavētos maksājumus par kredītu piešķiršanu. Kā arī bankas rūpīgāk izvērtē kredītrisku, kā rezultātā kredītu iespējams saņemt atbilstot konkrētām komercbanku prasībām. Tādā veidā bankas pasargā sevi no zaudējumiem, kas redzams arī 2.2.8 attēlā, kur attēlots, ka kavētie maksājumi virs 90 dienām pēdējo piecu gadu laikā ir samazinājušies.

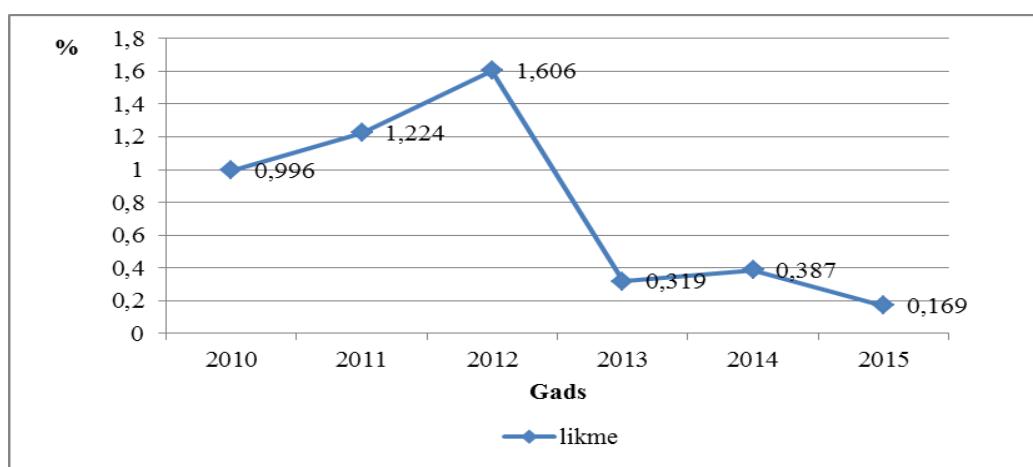
2.3 Latvijas komercbanku kreditēšanas salīdzinošā analīze

Kopš 2010.gada Latvijā banku skaits ir sarucis no 31 bankas līdz 27 bankām. Pēdējo gadu laikā valstī piedzīvota vairāku banku likvidēšana vai iziešana no tirgus, kas iedzīvotājiem samazina uzticību komercbankām. Latvijā 2014.gadā darbojās 27 bankas, no kurām 17 ir bankas, bet 10 ārvalstu banku filiāles. [26]

Lai arī banku skaits ir salīdzinoši liels, ne visas bankas aktīvi iesaistās privātpersonu kreditēšanā. Plašākā iedzīvotāju daļa izmanto tikai dažu komercbanku pakalpojumus. Daļa banku savus pakalpojumus vairāk piedāvā uzņēmumiem un turīgām privātpersonām. Tomēr komercbankas, kuras cenšas aktīvi iesaistīties privātpersonu kreditēšanā savā starpā konkurē ar nosacījumiem un procentu likmēm kredīta saņemšanai. Aizņēmēji, kuri vēlas saņemt izdevīgāko piedāvājumu iepazīstas ar daļu no banku piedāvājuma un salīdzina tos, lai izvēlētos sev piemērotāko. Lai arī šobrīd vispārīgu informāciju par kredīta nosacījumiem iespējams aplūkot banku mājas lapās, precīzus nosacījumus, ikmēneša maksājumus un citus svarīgus noteikumus iespējams uzzināt vērstoties pie kredīta speciālista, kas arī izvērtēs klienta piemērotību kredīta saņemšanai.

Autore kā vienu no aizņēmēja noteicošajiem faktoriem pēc kā izvēlas komercbanku, kurā noformēt kredītu, min kredīta procentu likmi. Bankas piedāvā gan fiksētu, gan mainīgu procentu likmi. Mainīgā procentu likme sastāv no bankas bāzes likmes un starpbanku kreditēšanas tirgus likmes. Latvijas komercbankās visbiežāk izmanto EURIBOR indeksu. EURIBOR likmes lielumu iespaido dažādi ārējie faktori kā, piemēram, inflācija. Likme nodrošina daļu no procentu likmēm banku kreditēšanas darījumiem, tādēļ tās lielums var būt nozīmīgs kreditēšanas operācijās.

Latvijas komercbankās aizņēmēji visbiežāk izvēlas formēt kredītu ar 3 vai 6 mēnešu EURIBOR tirgus likmi. Autore apskatīs 6 mēnešu EURIBOR tirgus likmes svārstības gada sākumā laika posmā no 2010.gada līdz 2015.gadam.

2.13 attēls 6 mēnešu Eiropas starpbanku tirgus likmes EURIBOR lielums laika posmā no 2010.gada līdz 2015.gadam. [19]

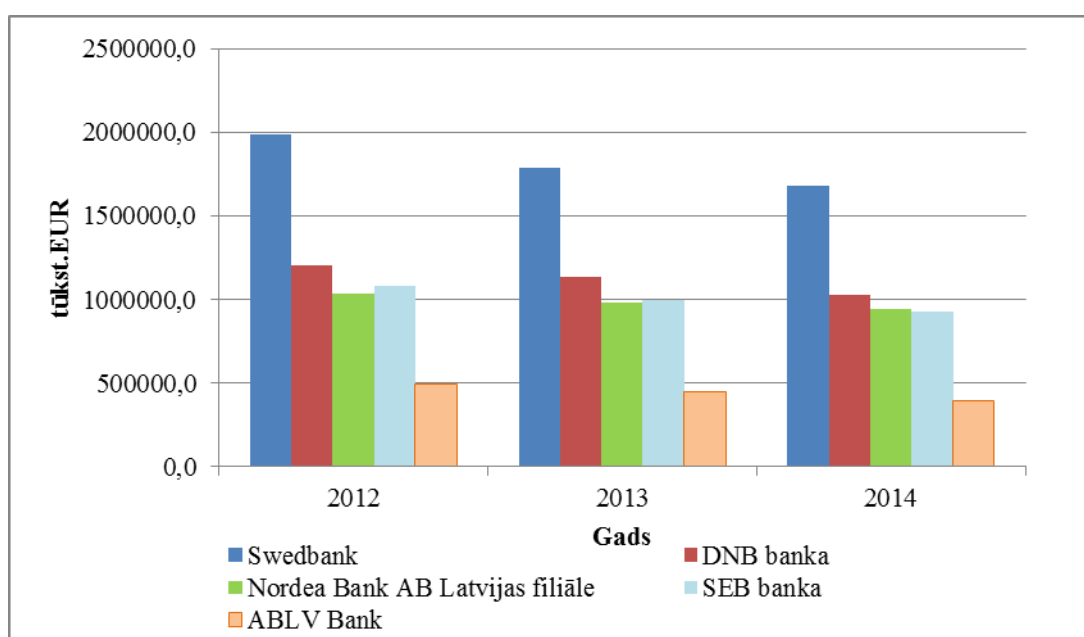
2.13 attēlā parādītas 6 mēnešu EURIBOR likmes gada pirmajā darba dienā laika posmā no 2010.gada līdz 2015.gadam. Autore izvēlējās analizēt tieši 6 mēnešu EURIBOR likmi, jo Latvijas komercbankās aizņēmēji visbiežāk pie kredīta noformēšanas izvēlas tieši šo likmi. Kā redzams 6 mēnešu EURIBOR likme visaugstākā bijusi 2012.gada janvāra sākumā, kad sasniegusi 1,606%, bet viszemākā likme ir 2015.gada janvāra sākumā vien 0,169%. Kā arī vislielākais ievērojamākais samazinājums likmes apjomā noticis starp 2012.gadu un 2013.gadu, kad gada laikā likme samazinājies par 1.287 procentpunktiem.

Tirgus likmes samazinājums rada situāciju, ka samaksa par komercbankas piešķirtajiem naudas līdzekļiem ir mazāka, jo mazāki ir procentu maksājumi. Zemās procentu likmes rada pieejamākus kredītus aizņēmējiem un atvieglo bankas finansēšanas nosacījumus. Zemas procentu likmes kreditēšanas darījumos tiek fiksētas uz ilgāku termiņu, lai procentu

likmes pieauguma rezultātā, kredīta procentu maksājumi ilgāku laika posmu būtu mazākā apmērā. Savukārt, Eiropas starpbanku tirgus likmes EURIBOR pieaugums samazina aizņēmēja vēlmi pēc kredīta. Tie, kuri ir noformējuši kredītu, saskaras ar kredīta procentu maksājumu pieaugumu. EURIBOR tirgus likme ir tikai daļa no procentu likmes lieluma komercbankā. Katra komercbanka nosaka katram kredīta veidam savu bāzes likmi, pēc tam to koriģējot atkarībā no katra kredītņēmēja spējām un kredīta ilguma.

Autore analizēja Latvijas Komerčbanku asociācijas mājas lapā apkopotos datus par privātpersonām izsniegto kredītu sadalījumu pa Latvijas komercbankām laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam. Tā kā dati par 2012.gadu Latvijas Banku asociācijas statistikas datus atspoguļoti latu valūtā, autore tos pārrēķināja pēc valūtas kursa 1EUR=0.702804LVL. Datus iekļauta informācija gan par rezidentiem, gan nerezidentiem.

Salīdzinot komercbanku kreditēšanas apjomus redzams, ka visaktīvāk privātpersonām kredītus izsniegušas Swedbank, DNB banka, Nordea Bank AB Latvijas filiāle, SEB banka un kā piekto var pieminēt ABLV Bank, tomēr tās kreditēšanas apjoms no iepriekš minētajām bankām ievērojami atšķiras. Šīs komercbankas var nosaukt par vadošajām privātpersonu apkalpošanas jomā.

2.14 attēls Privātpersonām izsniegto kredītu apjoms sadalījumā pa komercbankām laika periodā no 2012.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [26]

2.14 attēlā redzamas privātpersonām izsniegto kredītu apjoms lielākajās komercbankās pēc izsniegto kredītu apjoma privātpersonām.

2014.gadā Swedbank privātpersonām izsniegusi kredītus 1,681 mljrd. eiro apmērā jeb 29,02% no kopējā izsniegto kredītu apjoma, kas ir visaugstākais rādītājs, taču arī šīs bankas izsniegto kredītu apjomi ar katru gadu samazinās. 2012.gadā tie bija 1,986 mljrd. eiro, bet 2013.gadā 1,789 mljrd. eiro.

DNB banka ieņem otro vietu pēc izsniegto kredītu apjoma, kas arī šo trīs gadu laikā komercbankā samazinājies. 2014.gadā tā izsniegusi kredītus 1,031 mljrd. eiro apmērā jeb 17,80% no kopējā privātpersonām izsniegto kredītu apjoma. Savukārt, 2012.gadā privātpersonām izsniegto kredītu apjoms DNB bankā bija 1,207 mljrd. eiro, kas ir par 17,07% vairāk kā 2014.gadā.

Ļoti līdzīgus kredītu apjomus izsniegušas Nordea Bank un SEB banka. 2014.gadā to apjomi atšķirušies vien par 15,900 miljoniem eiro. Arī citus gadus šīs bankas izsniegto kredītu apjoma ziņā atradušās ļoti tuvu. Tomēr Nordea Bank tikai 2014.gadā izsniegusi lielāku daudzumu kredītus kā SEB banka. SEB bankas privātpersonām piešķirto kredītu daudzums 2012.gadā bija 1,081 mljrd. eiro, kamēr Nordea banka šajā pašā gadā izsniegusi kredītus 1,034 mljrd. eiro apmērā. 2013.gadā SEB banka izsniegusi kredītus privātpersonām 0,997 mljrd. eiro apmērā, bet Nordea Bank 0,983 mljrd. eiro apmērā. 2012.gadā abās bankās izsniegto kredītu apjoms pārsniedzis vienu miljardu eiro.

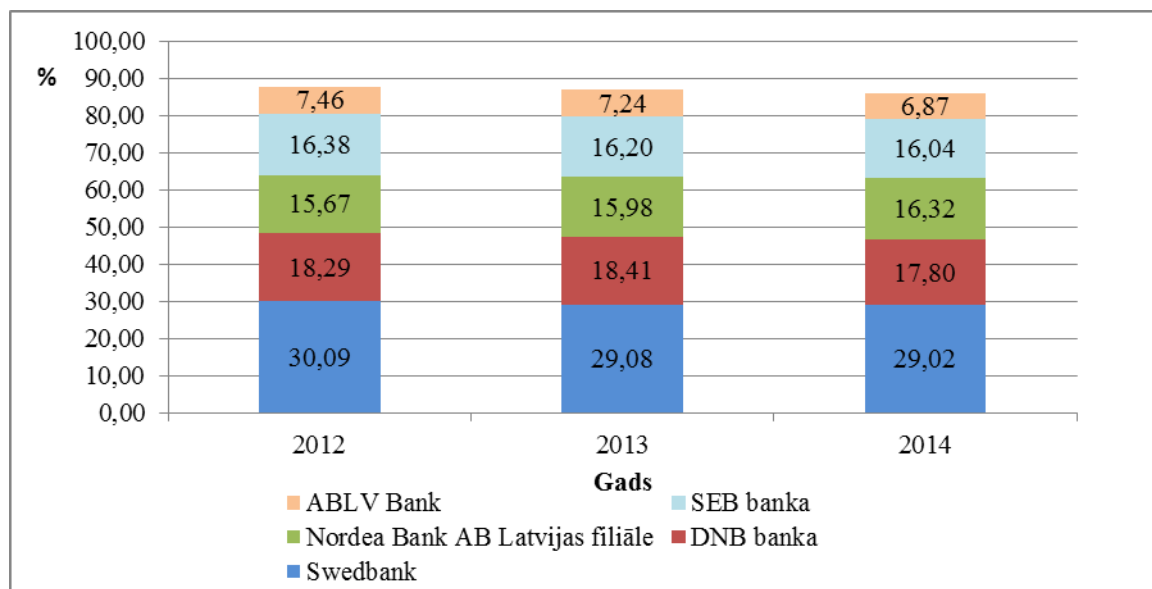
Lai izceltu piecas pēc kredītu izsniegšanas apjomiem lielākās Latvijā darbojošās komercbankas, kā piekto autore nosauc ABLV banku. Salīdzinoši ar Swedbank privātpersonu kreditēšanu ABLV banka veikusi par četrām reizēm mazākā apjomā. ABLV banka 2012.gadā privātpersonām izsniegusi kredītus 0,492 mljrd. eiro apjomā, savukārt 2014.gadā 0,398 mljrd. eiro jeb 6,87% no kopējā privātpersonu kredītportfeļa.

2014.gadā izsniegto kredītu apjomā virs 100 miljoniem eiro kredītus izsniegušas Citadele banka, Danske Bank filiāle Latvijā un Rietumu banka. Pārējās bankas ieņem nelielu daļu no kopējā privātpersonu kredītportfeļa.

Tā kā autore izcēla piecas komercbankas, kuras visaktīvāk kreditējušas privātpersonas, svarīgi apskatīt kādu daļu tās aizņem kopējā privātpersonu kredītportfelī.

2.15 attēlā parādīts, ka Swedbank banka 2012.gadā aizņēma 30,09%, kas ir vienas bankas vislielākais īpatsvars no kopējā privātpersonām izsniegto kredītu apjoma laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam. Tāpat arī Swedbank kopējā kredītportfelī aizņem vislielāko daļu. 2013.gadā – 29,08%, bet 2014.gadā 29,02%. DNB banka šo trīs gadu laikā vislielāko īpatsvaru sasniedza 2013.gadā, kad tas bija 18,41% no kopējā privātpersonu kredītportfeļa. Tomēr 2014.gadā tas samazinājās līdz 17,80%. Nordea Bank AB Latvijas filiāles īpatsvars kopējā komercbanku kredītportfelī laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam pieaudzis no

15,67% līdz 16,32%. SEB bankas īpatsvars samazinājies no 16,38% 2012.gadā līdz 16,04% 2014.gadā. Tāpat kā SEB bankas īpatsvars, samazinājies arī ABLV bankas privātpersonām izsniegto kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī. Tas samazinājies no 7,46% 2012.gadā līdz 6,87% 2014.gadā.

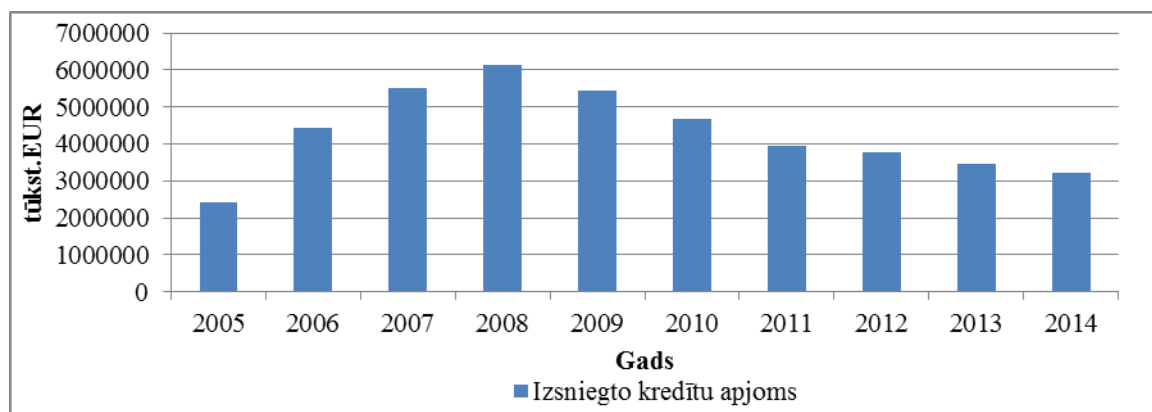
2.15 attēls Piecu lielāko komercbanku pēc izsniegto kredītu apjoma privātpersonām īpatsvars kopējā komercbanku kredītportfelī laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam.

Swedbank banka 2012.gadā aizņēma 30,09%, kas ir vienas bankas vislielākais īpatsvars no kopējā privātpersonām izsniegto kredītu apjoma laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam. Tāpat arī Swedbank kopējā kredītportfelī aizņem vislielāko daļu. 2013.gadā – 29,08%, bet 2014.gadā 29,02%. DNB banka šo trīs gadu laikā vislielāko īpatsvaru sasniedza 2013.gadā, kad tas bija 18,41% no kopējā privātpersonu kredītportfeļa. Tomēr 2014.gadā tas samazinājās līdz 17,80%. Nordea Bank AB Latvijas filiāles īpatsvars kopējā komercbanku kredītportfelī laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam pieaudzis no 15,67% līdz 16,32%. SEB bankas īpatsvars samazinājies no 16,38% 2012.gadā līdz 16,04% 2014.gadā. Tāpat kā SEB bankas īpatsvars, samazinājies arī ABLV bankas privātpersonām izsniegto kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī. Tas samazinājies no 7,46% 2012.gadā līdz 6,87% 2014.gadā.

Šīs piecas komercbankas 2012.gadā aizņēma 87,9% no kopējā kredītportfeļa, 2013.gadā – 86,9%, bet 2014.gadā 86,1%. Tas nozīmē, ka arī citas Latvijā darbojošās komercbankas ir veikušas attīstības pasākumus, lai piedāvātu klientiem dažādus kredītu veidus, kas paredzēti privātpersonām. Šajā laika posmā privātpersonas sākušas izmantot arī citu komercbanku piedāvātos kredītu veidus privātpersonām.

Kopsavilkumu par komercbanku privātpersonām izsniegtajiem kredītiem laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam autore piedāvā apskatīt bakalaura darba 1.pielikumā.

Tā kā Swedbank privātpersonu kreditēšanas apjomos starp Latvijas komercbankām ir līderes pozīcijā, autore analizē Swedbank kredītportfeli laika posmā no 2005.gada līdz 2014.gadam.

2.16 attēls Swedbank izsniegto kredītu apjoms laika posmā no 2005.gada līdz 2014.gadam. (tūkst.EUR) [26]

2.16 attēlā redzams Swedbank kopējais izsniegto kredītu apjoms gan privātpersonām, gan uzņēmumiem laika posmā no 2005.gada līdz 2014.gadam. Lai gūtu priekšstatu par komercbankas kreditēšanas operāciju attīstību, nepieciešams vērtēt tās izsniegto kredītu apjomu desmit gadu periodā.

Kā redzams 2.16 attēlā, augstāko punktu kreditēšanas apjomā komercbanka sasniegusi 2008.gadā, kad apjoms sasniedza 6,134 mljrd. eiro. Visstraujākais izsniegto kredītu apjoma kāpums bijis laika posmā no 2005.gada līdz 2006.gadam, kad izsniegto kredītu apjoms Swedbank palielinājies par 1,997 mljrd. eiro. Laika periodā no 2005.gada līdz 2008.gadam novērojams, ka komercbanka aktīvi veikusi kreditēšanas operācijas, kā rezultātā trīs gadu laikā izsniegto kredītu apjoms no 2,430 mljrd. eiro sasniedza 6,134 mljrd. eiro. Tas saistīts ar ekonomisko situāciju valstī un laiku, kad komercbankās kredītus saņemt iespējams bija lielākai daļai iedzīvotāju. Tie arī izmantoja šo iespēju, lai uzlabotu savu labklājību un dzīves līmeni, taču gadu laikā daļa saskarās ar nepatīkamu situāciju, kad naudas līdzekļus bankai nebija iespējams atmaksāt. Komercbankas, izvērtējot radušos situāciju, mainīja stratēģijas kredītu izsniegšanai, ierobežojot naudas līdzekļu izsniegšanu klientiem. Arī Swedbank strauji samazinājusi kreditēšanas apjomus 2009.gadā un neizsniedza kredītus tik lielā apjomā kā iepriekšējā gadā. Tas raksturojams arī ar to, ka 2009.gadā daļa klientu bija noslēguši īstermiņa kredītus un aizņēmtos naudas līdzekļus jau bankai bija atmaksājuši. 2009.gadā izsniegto

kredītu apjoms bija 5,456 mljrd. eiro. Laika posmā no 2009.gada līdz 2010.gadam piedzīvots visstraujākais izsniegto kredītu kritums, kad tas samazinājies par 0,780 mljrd. eiro. Pēdējo trīs gadu laikā katru gadu Swedbank izsniegto kredītu apjoma samazinājums ir vienmērīgs. Nav novērojamas izteiktas svārstības vai izmaiņas. Šobrīd pēdējie dati liecina, ka kreditēšanas apjomi Swedbank ir samērā zemi, tomēr nav vēl sasnieguši līmeni kādā tie bija pirms desmit gadiem.

Veicot izsniegto kredītu apjomu analīzi Latvijas komercbankās, redzams, ka ar katru gadu izsniegtie kredīti komercbankās samazinās, tomēr no jauna izsniegto kredītu apjomi pieaug. Tas attiecināms uz to, ka iepriekš izsniegtie kredīti tā saucamajos „treknajos” gados tiek atmaksāti un iedzīvotājiem naudas līdzekļu aizņemšanās komercbankā nav nepieciešami. Daļa iedzīvotāju ar grūtībām atmaksā kredīta un procentu summas, tādēļ turpmāk vēlas atturēties no kredītsaistībām. Pēc straujā kreditēšanas pieauguma, vēlākos gadus komercbankas ierobežoja kredītu izsniegšanu klientiem. Tomēr komercbankas pēdējos gados sākušas aktīvāk arī izsniegt kredītus no jauna, kas nozīmē, ka tās izstrādājušas stratēģijas, lai izvērtētu klienta spēju atmaksāt aizņemtus naudas līdzekļus un bankas neciestu zaudējumus.

3. KREDITĒŠANAS UZRAUDZĪBA UN JAUNINĀJUMI

Lai kreditēšana norisinātos atbilstoši Latvijas likumdošanas prasībām, komercbankām nepieciešams ievērot virkni ar kreditēšanas saistītiem likumiem un uzraugošo institūciju izveidotajiem noteikumiem.

3.1 Kreditēšanas tiesiskais regulējums

Komercbankas valstī regulē Kredītiestāžu likums. Šajā likumā tiek skaidroti dažādi ar komercbanku darbību saistīti termini, kā arī nosaka kredītiestāžu tiesisko statusu, reglamentē šo iestāžu darbību, atbildību un uzraudzību, kā arī nosaka to personu tiesības, pienākumus un atbildību, uz kurām attiecas Kredītiestāžu likuma prasības.

Kredītiestāžu likumā noteikts kā notiek kredītiestāžu licencēšana, kredītiestāžu darbību regulējošās prasības un kapitāla rezerves, raksturotas kredītiestādes un klienta attiecības, grāmatvedības un gada pārskata veidošanas prasības. Noteikti kredītiestāžu darbības uzraudzības principi un kredītiestādēm piemērotie ierobežojumi neievērojot kādas no prasībām, kādi pasākumi nepieciešami veikt, lai likvidētu kredītiestādi un kā norisinās kredītiestādes maksātnespējas process. [2]

Autore apskata likumus un uzraugošo iestāžu noteikumus, kas attiecināmi uz kreditēšanas procesiem komercbankās.

2010.gada 28.decembrī pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.1219 „Noteikumi par patērētāju kreditēšanu”. Noteikumos tiek noteiktas prasības kādam jābūt patērētāja kreditēšanas pakalpojumu reklāmas saturam. Reklāmas saturs nedrīkst aicināt aizņemt naudas līdzekļus nepārdomāti un nedrīkst reklāmā sniegt nepatiesu informāciju par kreditēšanas noteikumiem un procesiem. Noteikumos izklāstīts kāda informācija sniedzama aizņēmējam pirms kreditēšanas līguma noslēgšanas. Sniegta informācija, kam jābūt iekļautam kreditēšanas līgumā, piemēram, līgumā jāiekļauj informācija par kreditēšanas līguma darbības termiņu, maksājumu skaitu, apmēru un biežumu. Noteikts kā notiek kredīta pirmstermiņa atmaksas un to, kādā apjomā kredīta devējs ir tiesīgs saņemt kompensāciju par izmaksām, kas saistītas ar to, ka kredīts atmaksāts pirms termiņa. Parādīts kā notiek gada procentu likmes aprēķināšana. [5]

Par kreditēšanas līguma sastādīšanu un atteikuma tiesībām uz kreditēšanas līgumu tiek klāstīts Patērētāju tiesību aizsardzības likumā. Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.pantā noteikts, kā notiek patērētāja kreditēšana. Paskaidro, kādi ir kredīta devēja pienākumi un

kredīta ņēmēja tiesības. Tajā iekļauti īpaši noteikumi attiecībā uz kredītiem, kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku. Kā arī noteikumi par patērētāja kreditēšanas līgumu nosaka procentu likmes aprēķināšanas metodes, līgumā ietveramo informāciju un nosacījumus, kad kreditēšanas līguma prasības var nepiemērot. Aprakstīts kādai informācijai jābūt iekļautai kreditēšanas līgumā. Šī informācija iepriekš apskatīta bakalaura darba 1.5 nodaļā. [3]

Tā kā šobrīd komercbankām klientu atbilstības kredīta saņemšanai novērtēšanu atvieglo izveidotais Kredītu reģistrs, lai regulētu tā darbību, Saeima pieņēmusi Kredītu reģistra likumu. Viens no likuma izveidošanas mērķiem ir sniegt ieguldījumu atbildīgas patērētāja kreditēšanas, kā arī atbildīgas un godīgas aizņemšanās veicināšanā. Mērķa īstenošanai tā nodrošina patērētāja kreditoram papildu iespējas novērtēt aizņēmēja kredītspēju.

Kredītu reģistra likumā noteikts kādas ir reģistrā iekļaujamās ziņas, kā notiek ziņu iekļaušana reģistrā, reģistrā iekļauto ziņu izsniegšana un glabāšana un kāda ir atbildība par ziņu apstrādi un maksa par reģistra izmantošanu tā dalībniekiem. IV nodaļā, kur aprakstīta reģistrā iekļauto ziņu izsniegšana, tiek minētas reģistra dalībnieku tiesības, kas sevī ietver to, ka reģistra dalībniekam ir tiesības saņemt reģistrā iekļautās ziņas par reģistra dalībnieka klientu, klienta galvnieku, iespējamo klientu un iespējamo klienta galvnieku un citām personām. Katram reģistra dalībniekam nepieciešams veikt samaksu par Kredītu reģistra izmantošanu.

Galvenā kredītiestāžu uzraugošā institūcija ir Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas darbību un noteiktās funkcijas reglamentē Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums. Finanšu un kapitāla tirgus komisija ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas regulē un pārrauga Latvijas banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību un apdrošināšanas starpnieku, finanšu instrumentu tirgus dalībnieku, privāto pensiju fondu, maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu darbību. [20]

Kredītiestādēm saistoši ir visi Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumi un rīkojumi, kas attiecināmi uz kredītiestāžu darbību. Finanšu un kapitāla tirgus komisija noteikusi regulējošās prasības kredītiestādēm. Saistībā ar kredītu izsniegšanu komercbankām aktuāli ir kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi, kuros noteiktas minimālās prasības kredītriska pārvaldīšanai, regulēts kā komercbankām jāveic kredītu piešķiršana un administrēšana, kredītriska mērīšana, kontrole, novērtēšana un pārraudzība, kredītriska kritisko situāciju novērtējums un pasākumi to novēršanai un nepieļaušanai.

Finanšu un kapitāla tirgus komisija izdevusi informācijas par bankas kredītportfeļa struktūru sagatavošanas un iesniegšanas noteikumus. Šie noteikumi nosaka sagatavošanas un iesniegšanas kārtību, lai atvieglotu komercbanku kvalitātes uzraudzības un statistikas veidošanu. Komercbankām ievērot vienotus pārskatu veidošanas principus ir ļoti svarīgi, lai pārskatāmi un atviegloti iegūtu un apkopotu informāciju par kreditēšanas operācijām komercbankās.

Kredītiestādēm saistoši ir arī Latvijas Bankas noteikumi. Latvijas Banka ir Latvijas centrālā banka – neatkarīga iestāde un Eirosistēmas dalībniece. Saistībā ar kreditēšanu komercbankām saistoši Kredītu reģistra noteikumi. Kā arī Latvijas Banka noteikusi gada pārskatu veidošanas kārtību, lai visām komercbankām tā būtu vienota.

Latvijā izveidota Latvijas Komercbanku asociācija, kurā iesaistījušās Latvijā reģistrētas bankas un ārzemju banku filiāles. Asociācija pārstāv bankas un tās intereses, sniedz palīdzību asociācijas biedriem neskaidrību gadījumā un sekmē banku sistēmas attīstīšanos. Asociācija ir arī vairāku federāciju, piemēram, Eiropas Banku federācijas, biedre.

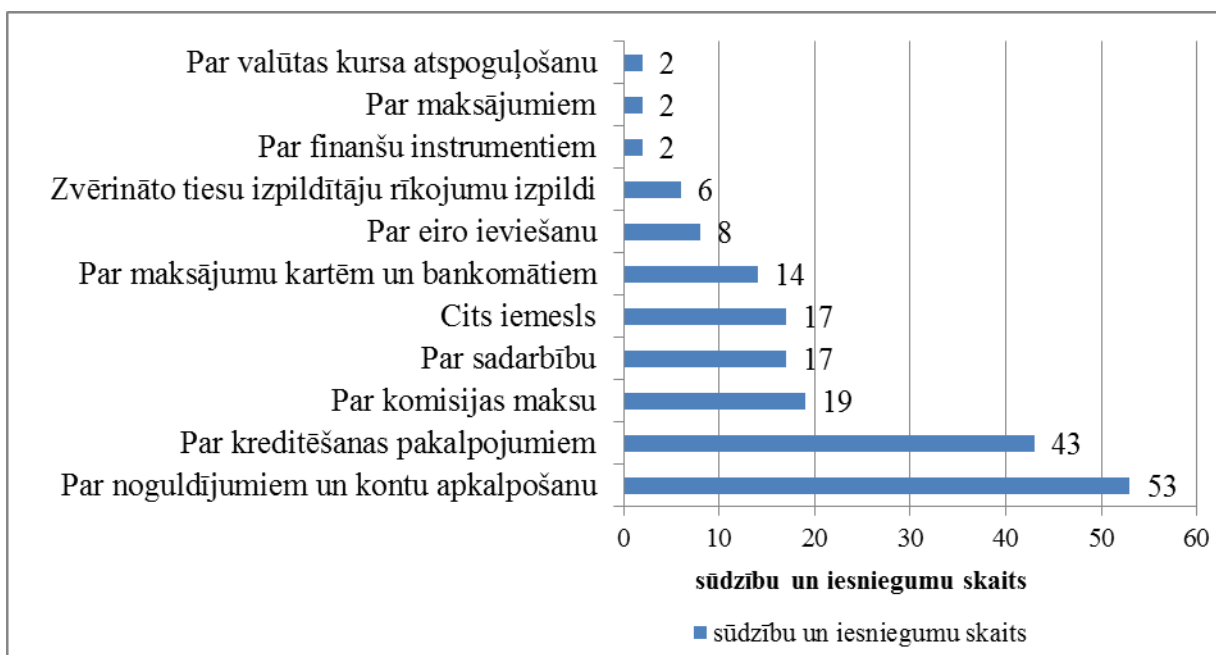
Lai pārstāvētu kredīta aizņēmējus, izveidota arī sabiedriska organizācija – Latvijas Kredītņēmēju Apvienība. Tā sniedz konsultācijas un pārstāv kredītņēmējus sarunās un diskusijās ar bankām un valdību. Konsultanti izstrādājuši un iesnieguši valdībā ierosinājumus par izmaiņām likumdošanā, kas sekmētu kreditēšanas nozari. Tā kā sabiedrība pilnībā netiek informēta par kreditēšanas likumu un līgumu nosacījumiem un normām, aizņēmējiem iespējams vērsties Latvijas Kredītņēmēju Apvienībā un saņemt nepieciešamo palīdzību.

Aizņēmējiem iespējams iesniegt sūdzības par komercbanku prettiesisku darbību Finanšu un kapitāla tirgus komisijā un Patērētāju tiesību aizsardzības centrā. Lielākā daļa no tiem attiecināma tieši uz kreditēšanas operācijām.

2014.gadā Patērētāju tiesību aizsardzības centrā par patērētāja kreditēšanas līguma netaisnīgiem noteikumiem tika izskatīti 64 iesniegumi un sūdzības jeb 48.48% no kopējā izskatīto iesniegumu un sūdzību skaita. No šiem iesniegumiem un sūdzībām uz 31.12.2014 par 42 sniegts skaidrojums, konsultācija vai cita informācija, 2 – rasts pozitīvs risinājums, 5 – atteikti, bet 15 ir izskatīšanas stadijā. [32]

Savukārt Finanšu un kapitāla tirgus komisijā par kredītiestāžu darbību saņemtas sūdzības 183 klientu sūdzības. Izskatot 156 saņemto sūdzību saturu, Finanšu un kapitāla tirgus komisija kredītiestāžu rīcībā nav konstatējusi Kredītiestāžu likuma un tam pakārtoto normatīvo aktu pārkāpumus, turklāt 18 sūdzībās minēto Finanšu un kapitāla tirgus komisija izmantos uzraudzības vajadzībām. [21]

Skaitliski vislielāko sūdzību un iesniegumu skaits - 36 saņemts par Swedbank darbību, 23 par SEB banku un tikpat arī par banku Citadele. 22 par DNB banku un 19 par Nordea Bank Latvijas filiāli. Tomēr šis sūdzību skaits kopumā jāskatās salīdzinājumā ar banku klientu skaitu. Tas ir tikai likumsakarīgi, ka par bankām ar lielāku apkalpojošo klientu skaitu saņem arī vairāk sūdzību un iesniegumu.

3.1 attēls Finanšu un kapitāla tirgus komisijā saņemto sūdzību un iesniegumu skaits par kredītiestādēm 2014.gadā [21]

3.1 attēlā parādīti Finanšu un kapitāla tirgus komisijā par kredītiestādēm saņemto iesniegumu un sūdzību iemesli. Kā redzams, visvairāk sūdzības un iesniegumi 53 saņemti par noguldījumiem un kontu apkalpošanu, 43 par kredītēšanas pakalpojumiem, kas ir otrs lielākais saņemto sūdzību skaits 2014.gadā. Tas nozīmē, ka banku klienti nav apmierināti ar komercbanku kredītēšanas pakalpojumiem vai līguma nosacījumiem. Vismazākais iesniegumu un sūdzību skaits saņemts par valūtas kursa atspoguļošanu, par maksājumiem, par finanšu instrumentiem, katrā no šiem iemesliem pa divām sūdzībām saņemts 2014.gada laikā. Tā kā 2014.gadā aktuāla bija eiro ieviešana, par šo pasākumu arī tika saņemtas 8 sūdzības un iesniegumi gada laikā. Vēl tiek saņemtas sūdzības un iesniegumi par sadarbību, par maksājumu kartēm un bankomātiem, par komisijas maksu, par zvērināto tiesu izpildītāju rīkojumu izpildi, kā arī citi iemesli - dokumentu juridiskais noformējums, dokumentu kopiju izsniegšana un citi.

Savukārt, 2015.gada pirmajā ceturksnī Finanšu un kapitāla tirgus komisija saņēmusi 43 klientu sūdzības par kredītiestāžu darbību. Tāpat kā iepriekšējā gadā arī 2015.gada pirmajā ceturksnī visvairāk klienti iesnieguši sūdzības un iesniegumus par noguldījumiem un kontu apkalpošanu, kā arī kreditēšanas pakalpojumiem.

Iedzīvotāji ir tiesīgi iesniegt sūdzības par kredītiestāžu darbības nepilnībām. Tomēr nereti kredīta aizņēmēji piemirst, ka arī viņiem ir ne tikai tiesības pret kredītiestādēm, bet arī pienākumi.

Galvenais pienākums, saņemot nepieciešamos naudas līdzekļus no bankas, ir atmaksāt kredītu līgumā noteiktā apmērā un termiņā. Protams, neviena dzīves situācija un atgadījums nav paredzams, ja rodas kāda neparedzēta situācija un nepieciešamie līdzekļi kredīta atmaksai nav, iespējams vienoties ar banku un mainīt kredīta atmaksas plānu.

Latvijas Komercbanku asociācija, ņemot vērā Tiesībsarga ieteikumus, veidos bezmaksas konsultāciju centru, kas palīdzēs aizņēmējiem gadījumos, kad tie vairs nespēj pildīt un kārtot saistības pret kredītdevējiem. Speciālisti vērtēs klienta finanšu situāciju un palīdzēs izvēlēties pareizāko optimālo risinājumu parādu kārtošanai. Konsultāciju centra palīdzība ļaus klientiem izvairīties no maksātnespējas procesa un ilgstošiem tiesu darbiem.

Kā vēsta Latvijas Komercbanku asociācija, nākotnē tiks izstrādāts jauns banku nozares pašregulējošs dokuments – Banku sociālā harta. To iecerēts izstrādāt 2015. gada laikā, iesaistot plašu partneru loku un izmantojot Eiropas valstu labāko pieredzi. Banku sociālajā hartā tiks ietverti banku labas prakses principi dažādos virzienos, piemēram, patērētāju tiesības, godīga komercprakse, atbildīga kreditēšana, droši un moderni attālinātie bankas pakalpojumi, kvalitatīvs serviss un klientu izglītošana. [25]

Kredīta ņēmējam pašam jāizrāda iniciatīva, pie jebkādiem apstākļiem pildīt savas saistības ar kredītiestādi. Saistību nepildīšanas gadījumā privātpersona iekļūst parādnieku sarakstos, kredītu reģistrā tiek iekļauta informācija par saistību nepildīšanu. Tas būtiski var negatīvi ietekmēt turpmāko kredītu saņemšanu no komercbankām nepieciešamības gadījumā. Ja aizņēmējs labprāt neatmaksā parādu, tiek iesaistīta tiesa situācijas risināšanai. Turpmāko parāda piedziņu veic tiesu izpildītājs. Tiesu izpildītājs, kas veic parāda piedziņas procesu, ir tiesīgs bloķēt parādnieka bankas kontus un apķīlāt nekustamos īpašumus līdz saistības tiek izpildītas pilnībā.

Saistību nepildīšanas gadījumā hipotekārajā kredītā atsavina īpašumu un pārdod to izsolē, nosakot sākumcenu atbilstoši tirgus vērtībai. Pārdodot nekustamo īpašumu par summu, kas nesedz kredītsaistības, kredīta ņēmējam tiek sastādīts atlikušās summas atmaksas plāns. Ja parādnieks tomēr izlēmis nepildīt saistības ar banku, tiesu izpildītājs var parādnieka darba

devējam lūgt ieturēt nepieciešamos naudas līdzekļus kredīta dzēšanai no darba algas. Tāpat, ja parādnieka īpašumā ir kāda cita manta, ienākumi vai īpašumā nonāk kāds cits nekustamais īpašums, tiesu izpildītāji var vērsies pret tiem. [33]

Šobrīd ieviests princips, ka, noslēdzot atbilstošu hipotekārā kredīta līgumu, kredītsaistību nepildīšanas gadījumā, kredīta ņēmējs var nekustamo īpašumu atdot atpakaļ bankai un saistības ar banku tiek dzēstas, neatkarīgi par kādu summu izdosies īpašumu pārdot.

3.2 Nolikto atslēgu princips

Sabiedrības un kredītiestāžu uzmanību pēdējā laikā piesaistījis valdības lēmums ieviest tā saucamo nolikto atslēgu principu, kas paredz, ka nepieciešamības gadījumā kredīts var tikt pilnībā dzēsts apmaiņā pret ieķīlāto īpašumu.

Autore šajā nodaļā apskatīs nolikto atslēgu principa attīstību, ieviešanu un tā ieviešanas iespējamās sekas.

Latvijas Republikas Saeima 2014.gadā izstrādāja izmaiņas maksātnespējas regulējumā, kas paredzēja tā saukto noliktā atslēgu principa ieviešanu hipotekārā kredīta gadījumā. Ar šī principa ieviešanu tiktu samazināts parādu dzēšanas termiņš un iespēja, ka nododot atpakaļ bankai īpašumu, kas kalpojis kā nodrošinājums kredītam, saistības par noslēgto kredītu tiktu dzēstas. Tomēr kredītiestādes parādīja savu nostāju pret šiem likuma grozījumiem, kā rezultātā, nolikto atslēgu principa un ieviešana tika būtiski kavēta.

Iesākumā tika paredzēts, ka Maksātnespējas likuma grozījumi, kas paredz nolikto atslēgu principa ieviešanu, nozīmēs, maksātnespējas gadījumā, pārdodot mantu, kas kalpojusi kā nodrošinājums hipotekārā kredīta saņemšanai, atlikušās parādnieka saistības līdz ar izsoles akta apstiprināšanu tiktu dzēstas. Šāda kārtība attiektos tikai uz gadījumiem, kad parādnieka maksātnespējas procesā tiktu pārdots viņa vienīgais mājoklis, un nebūtu ar atpakaļejošu spēku. Iepriekš pielietota sistēma, ja izsolē tiek pārdots kredītā paņemtais īpašums, un ja izsolē pārdošanas summa nenosedz aizņemtā kredīta summu, starpība kredīta ņēmējam tāpat jāsedz. Nolikto atslēgu princips paredz to, ka nespējot segt kredītsaistības, kredīta ņēmējs var nodot nekustamo īpašumu bankas īpašumā un kredīts tiek dzēsts. [27]

Kopš Maksātnespējas likumā ievēlētās normas par sabiedrības ausīm tīkamo nekustamā īpašuma atslēgu nolikšanas iespēju bankai uz galda, kredītiestādes reaģēja ar praktiskiem soļiem, kā piemēram, atteica līdzdalību ģimeņu mājokļu programmā un informēja, ka ieviešot atslēgas nolikšanas iespēju, tiks paaugstināts pirmās iemaksas lielums hipotekārajā kredītā, kā arī procentu likmju palielināšana. Pirmās iemaksas pieaugums un

procentu likmju palielinājums var kalpot par iemeslu kreditēšanas sarukumam komercbankās, kas atstās negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību. Ekonomikas attīstības periodā liela daļa no nekustamo īpašumu darījumiem tiek finansēti ar kredītu un banku starpniecību. [29]

Ar 2015.gada 1.martu Latvijā stājās spēkā Saeimas atbalstītie grozījumi vairākos likumos, kas paredz nolikto atslēgu principu ietvert patērētāju tiesību aizsardzības regulējumā un izslēgt no maksātnespējas regulējuma, kur tas bija paredzēts ievietot iepriekš, padarot šo principu par izvēles iespēju kredīta ņēmējiem. [27]

Ar Maksātnespējas likuma grozījumiem paredzēts izslēgt 147.panta sesto daļu, ar kuru tika noteikts nolikto atslēgu princips vienīgā mājokļa gadījumā. Tas nozīmē, ka banka pārdodot nekustamo īpašumu, kas kalpojis kā nodrošinājums, zaudē prasījuma tiesības pret aizņēmēju. Brīdī, kad tiek apstiprināts nekustamā īpašuma izsoles akts, visas ar šo kredītu saistītas saistības starp komercbanku un aizņēmēju tiek dzēstas. Nolikto atslēgu princips Maksātnespējas likumā vairs nav paredzēts, bet, tiek iekļauts kā izvēle Patērētāju tiesību aizsardzības likumā. [29]

Patērētāju tiesību aizsardzības likumā veikti grozījumi ar papildinājumu 8.¹ pantā ar piekto daļu, kas nosaka, ka kredīta devējam pēc kredīta pieprasījuma saņemšanas no patērētāja ir pienākums piedāvāt viņam izvēlei vismaz divus atšķirīgus kredīta līguma noteikumus, no kuriem viens paredz, ka nekustamais īpašums, kura iegādei tiek ņemts kredīts, kalpo par pietiekamu nodrošinājumu tam, lai saistības pret kredīta devēju varētu tikt dzēstas pilnā apjomā. [7]

Kā jebkurā likumprojektā, likuma grozījumā un regulējumā viedokļi par tā nepieciešamību un labumu atšķiras. Tādēļ dzirdamas plašas diskusijas un viedokļu apmaiņas par noliktā atslēgu principa ieviešanas kā izvēles iespēju.

Arī deputātu viedoklis par grozījumiem atšķirās. Negatīvi noskaņotie pret šādiem grozījumiem likumā apgalvo, ka „šāda panta redakcija patērētājam patiesībā nenodrošinās nekādas izvēles iespējas. Tieši šādi grozījumi ir izstrādāti, nevis, lai dotu iespēju patērētājam izvēlēties, bet gan, lai dotu bankām iespēju īstenot sev ērtu kredītpolitiku. Pirmkārt, arī līdz šim bankām bija izvēles iespējas veidot šādu kredītpolitiku. Bija pat atsevišķas bankas, kas to darīja. Otrkārt, nosacījumi var būt dažādi.”

Savukārt pozitīvais viedoklis no deputātu puses ir tāds, ka „radīt izvēles iespēju ir ļoti būtiski. Ja netiks atbalstīts šāds priekšlikums, tad kreditēšanas, hipotekārās kreditēšanas, Latvijā nebūs vispār. Un, protams, ka katrs tirgotājs savai precei var noteikt tādu cenu, kā viņš to grib darīt. Un Latvijas likumdevēja rokās nav neviena instrumenta, kas varētu diktēt komercbankām, kādai jābūt pirmajai iemaksai, kādiem jābūt kredītprocentiem.” [27]

Kredīta noformēšana ar nolikto atslēgu principu visbūtiskāk atšķiras ar pirmās iemaksas lielumu.

Aplūkojot informāciju par hipotekāro kredītu izsniegšanu banku mājas lapās, autore iepazīstas ar pieejamo informāciju kredīta saņemšanai ar nolikto atslēgu principa iespējām. Citadele banka piedāvā hipotekāro kredītu, slēdzot līgumu ar ieķīlātā īpašuma nodošanas tiesībām, ar bankas finansējuma apmēru līdz 75% no nekustamā īpašuma tirgus vērtības, savukārt bez ieķīlātā īpašuma nodošanas tiesībām līdz 85% no nekustamā īpašuma tirgus vērtības. SEB banka piedāvā klasisko aizdevumu mājokļa iegādei ar finansējumu līdz 85% no īpašuma tirgus vērtības, kamēr aizdevuma finansējumu mājokļa iegādei ar nolikto atslēgu principu līdz 60% no īpašuma tirgus vērtības.

Šāda pirmās iemaksas starpība ir ievērojama, kas iespējams iedzīvotājus atturēs no vēlēšanās noformēt kredītu ar noliktā atslēgu principa iespējām. Ne tikai kredīta pirmā iemaksa ir problēma kredīta saņemšanai, arī īres tirgū pirmā iemaksa novērojama kā apgrūtinājums, jo nepieciešams iemaksāt pirmo iemaksu pirmā un pēdējā mēneša apmērā. Tas būtībā cilvēku ierobežo apgrūtinātās situācijās, jo nav iespējams ne saņemt kredītu, ne veikt īres maksai nodrošinājumu īpašniekam.

Pirms nolikto atslēgu principa kā aizņēmēja izvēles ieviešanu, hipotekāros kredītus ar iespēju nolikt atslēgas, piedāvājusi noformēt Citadele banka. Bankas pārstāve uzsver, ka vēl neviens no izsniegtajiem kredītiem ar nolikto atslēgu principu nav beidzies ar to, ka aizņēmējs vēlas nodot bankai mājokļa atslēgas un izbeigt kredītsaistības. Tiesa, šo kredīta veidu pārsvarā izvēlās turīgāki klienti, kas pērk īpašumus tā dēvētajos jaunajos projektos.[28]

Saistībā ar nolikto atslēgu principa ieviešanu saskatāmas vairākas negatīvas sekas kreditēšanas tirgū, piemēram, komercbanka var ciest zaudējumus, ja nekustamā īpašuma tirgus cenas samazinās un kāds no aizņēmējiem noliek mājokļa atslēgas. Sekas iespējams uzreiz nebūs sajūtamas, jo, kā zināms, hipotekārā kreditēšana parasti ir ilgtermiņa, tas nozīmē, ka sekas būs tālejošas.

Nākotnē šī principa ieviešana varētu veicināt finanšu pieejamības samazināšanos mājokļa iegādei. Hipotekārā kredīta cena nolikto atslēgu principa dēļ kreditēšanas tirgū var aug. Jo lielāks risks kredītiestādei nesaņemt izsniegtā kredīta pilnu atmaksu, jo lielāka kredīta cena, kas atspoguļojas pirmā iemaksas un procentu likmes lielumā. Ietekmēti un stingrāki var kļūt hipotekārā kredīta piešķiršanas noteikumi. Jau iepriekšminētā pirmā iemaksa, procentu likme un nodrošinājuma prasības, kā arī aizņēmēja ienākumu apmērs un regularitāte. Kredītiestādes pārskatīs savu kreditēšanas stratēģiju un piemēros stingrākus kredīta standartus, jo piedāvās papildus kredīta veidu, kas nosaka nolikto atslēgu principu.

Tā kā šobrīd nolikto atslēgu princips tiek ieviests kā izvēles iespēja to izvēlēties tie, kuriem pirmās iemaksas apmērs ir sakrāts, bet pašiem iespējams ir šaubas vai kredītu spēš vairāku gadu laikā atmaksāt. Kā arī, ja īpašuma vērtība krietni samazinās un rodas kādi apstākļi, ka aizņēmējam nekustamo īpašumu vairs nevajag, tas īpašumu varēs atdot bankai un kredītu vairs nemaksāt.

Autore uzskata, ka saistībā ar nolikto atslēgu principa ieviešanu mājokļu un īpašumu cenas var pieaugt, jo būs uzskats, ka iedzīvotājiem hipotekāros kredītus saņemt ir vieglāk saistībā ar principa ieviešanu un valsts atbalsta programmas izstrādāšanu. Tas apgrūtinās sava mājokļa iegādi tiem, kuri to vēlas par saviem līdzekļiem, jo nekustamā īpašuma tirgū cenas var paaugstināties. Tomēr būtiski ir tas, ka tas ir noteikts kā izvēles iespēja, līdz ar to, komercbankas izstrādā hipotekārā kredīta veidu ar savādākiem nosacījumiem. Ja klients spēš iemaksāt pirmās iemaksas lielumu un atbilst kreditēšanas prasībām, var noformēt kredītu un, ja dzīvē gadās situācija, kad kredīta maksājumus nav iespējams veikt, var atdot mājokļa atslēgas, izbeidzot kredīta saistības ar banku.

3.3 Mājokļa atbalsta programma

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija 2014.gada vasarā izstrādāja valsts atbalsta programmu mājokļa iegādei ģimenēm ar bērniem. Valsts atbalsta programma mājokļa iegādei vai būvniecībai savā ziņā mijiedarbojas ar nolikto atslēgu principu. Atbalsta programmas īstenošanu aizkavēja iepriekšējā nodaļā apskatīto grozījumu Maksātspējas likumā veidošana par nolikto atslēgu principu, kas beigās pārtapa par grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likumā. Tā kā nolikto atslēgu princips var iespaidot komercbanku darbību, tās savā veidā protestēja neatbalstot atbalsta programmu.

Šobrīd, kad nolikto atslēgu princips tiek piedāvāts kā izvēles iespēja kredīta ņēmējiem, vairākas bankas tomēr iesaistās un vēlas iesaistīties valsts atbalsta programmas īstenošanā. Galvojumus kredītiem izsniedz un administrē valsts akciju sabiedrība Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum. Aizdevumus atbalsta programmas ietvaros ģimenēm izsniedz komercbankas, kuras ir noslēgušas sadarbības līgumus Altum.

Pirmā, kas iesaistījās valsts atbalsta programmā un piedāvāja saņemt kredītu ar valsts līdzdalību pirmajai iemaksai, bija Citadele banka. Uz 2015.gada 27.aprīli sadarbības līgumu ar sabiedrību Altum par aizdevumu piešķiršanu ģimenēm ar bērniem mājokļa iegādei vai

būvniecībai noslēgušas četras Latvijā darbojošās komercbankas – Citadele, SEB banka, Swedbank un Nordea.

Programmas mērķis ir atvieglot ģimenēm ar bērniem iespēju nodrošināt pirmo iemaksu kredītam mājokļa iegādei vai būvniecībai.

Lai saņemtu kredītu ar valsts galvojumu ģimenei ar bērniem potenciālais aizņēmējs pieprasa hipotekāro kredītu bankā, kura noslēgusi sadarbības līgumu par atbalsta programmas īstenošanu ar finanšu institūciju Altum. Banka, tā pat kā visu kredītu gadījumā, izvērtē klienta kredīspēju un apliecina, ka kredīts ir piešķirts vai noraidīts. Ja kredīts ir piešķirts, banka pieteikumu galvojumam un citus nepieciešamos dokumentus nosūta Altum. Altum izvērtē pretendenta atbilstību galvojuma nosacījumiem un pieņem lēmumu, ko pēc tam nosūta bankai. Kā rezultātā bankā tālāk tiek veiktas visas kredīta izsniegšanas formalitātes ņemot vērā valsts piešķirto galvojumu.

Autore iepazīnās ar 2014.gada 5.augustā izdotajiem noteikumiem par valsts palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai, kur noteikta kārtība kādā tiek organizēta galvojuma piešķiršana valsts atbalsta programmā.

Altum izsniedz galvojumu, ja hipotekāro aizdevumu izsniedz Latvijā reģistrēta kredītiestāde, dalībvalstī reģistrēta kredītiestāde, tās filiāle vai ārvalsts kredītiestādes filiāle, kas noslēgusi sadarbības līgumu ar Altum par iesaistīšanos atbalsta programmā un ir tiesīga izsniegt aizdevumus Latvijā. Lai saņemtu galvojumu no Altum, aizdevējs rakstiski apliecina, ka aizdevums tiks piešķirts atbilstoši prasībām un aizņēmējs ir persona, ar kuru kopā dzīvo un kuras apgādībā ir vismaz viens nepilngadīgs bērns.

Kad kredītiestāde iesniegusi galvojuma pieteikumu Altum, sabiedrība piecu darba dienu laikā izskata to un tam pievienotos dokumentus. Izvērtējot pieteikumu, sabiedrība Altum pieņem lēmumu par galvojuma sniegšanu vai atteikumu sniegt galvojumu.

Tomēr ir noteikti arī ierobežojumi, kad valsts galvojums ģimenēm netiek izsniegts.

Galvojums ģimenei netiek sniegts, ja:

- netiek iesniegti visi nepieciešamie dokumenti;
- aizdevējs piešķir aizdevumu cita aizdevuma atmaksai;
- iepriekš aizņēmējs ir saņēmis valsts galvojumu dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai;
- aizņēmējam piešķirts aizdevums mērķim, kas nav dzīvojamās telpas iegāde un būvniecība.

Galvojuma apmēru nosaka procentos no aizdevuma summas, ņemot vērā maksimālo galvojuma apmēru.

Galvojuma apmērs ir:

- 10 % no aizdevuma summas, bet ne vairāk kā 10000 eiro – personai, ar kuru kopā dzīvo un kuras apgādībā ir viens nepilngadīgs bērns;
- 15 % no aizdevuma summas, bet ne vairāk kā 15000 eiro – personai, ar kuru kopā dzīvo un kuras apgādībā ir divi nepilngadīgi bērni;
- 20 % no aizdevuma summas, bet ne vairāk kā 20000 eiro – personai, ar kuru kopā dzīvo un kuras apgādībā ir trīs nepilngadīgi bērni vai vairāk. [4]

Autore uzskata, ka šī atbalsta programma var būt vērienīgs atbalsts uz mājokļa iegādi ģimenei. Mazpilsētās dzīvojošām ģimenēm ar bērniem, kur dzīvokļu un māju cenas nav tik apjomīgas kā galvaspilsētā, šī atbalsta programma var palīdzēt realizēt sapni par savas mājvietas iegādi.

Galvojums paredzēts, lai segtu tikai aizdevuma pamatsummas maksājumus. Aizdevuma procentus, kavējuma procentus, līgumsoda un cita veida maksājumus aizņēmējam jāsedz pašam. Galvojums tiek sniegts uz termiņu, kas nav ilgāks par 10 gadiem. Galvojuma saņemšana ir ierobežota un aizņēmējs var saņemt tikai vienu galvojumu dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai.

Lai noformētu darījumu aizņēmējam jāreķinās ar izmaksām par galvojuma izsniegšanu, kur tiek noteikta vienreizēja maksa 2,5% apmērā no piešķirtās galvojuma summas. Šī vienreizējā maksa tiek maksāta sabiedrībai Altum. Kā arī par galvojuma nosacījumu maiņu tiek piemērota vienreizēja maksa 1% apmērā no atlikušās galvojuma summas. Ja darījuma maksa netiek saņemta, galvojums netiek izsniegts.

Ja aizdevējs cedē no aizdevuma izrietošās prasījuma tiesības trešajai personai bez iepriekšējas rakstiskas sabiedrības Altum piekrišanas, galvojums spēku zaudē un tiek izbeigts. Tāpat arī galvojums tiek atzīts par spēkā neesošu un tiek izbeigts, ja aizņēmējs aizdevumu nav izmantojis dzīvojamās telpas iegādei vai mājoklim, kā arī tad, ja aizņēmējs ir atmaksājis aizdevumu.[4]

Lai uzskatāmāk parādītu atšķirības starp hipotekāro kredītu bez valsts piedāvātā atbalsta un ar valsts atbalstu, autore izveidoja 3.1 tabulu, kurā norādītas mājokļa kredīta iespējas bankā „X” bez valsts atbalsta un ar valsts atbalstu.

Piemērā apskatīts gadījums, kur dzīvokļa cena ir 32500 EUR, kredīts noformēts uz 10 gadiem, ar procentu likmi 3.8% gadā. Banka „X” finansē hipotekāros kredītus apjomā līdz 75% no nekustamā īpašuma tirgus vērtības.

Hipotekārā kredīta iespējas komercbankā „X” ar un bez valsts atbalsta

Nosaukums	Bez valsts atbalsta	Ar valsts atbalstu		
		1 bērns	2 bērni	3+ bērni
Pirkuma summa, EUR	32500,00	32500,00		
Aizņēmēja iemaksa, %	25%	15%	10%	5%
Aizņēmēja iemaksa, EUR	8125,00	4875,00	3250,00	1625,00
Kredīta summa, EUR	24375,00	27625,00	29250,00	30875,00
Ikmēneša maksājums, EUR	244,47	277,07	293,37	309,67

Atbalsta programmā valsts piedāvā galvojumu 10% no kredīta summas (bet ne vairāk kā 10 000 EUR), ja ģimenē ir viens nepilngadīgs bērns, 15% no kredīta summas (bet ne vairāk kā 15 000 EUR), ja ģimenē ir divi nepilngadīgi bērni un 20% no kredīta summas (bet ne vairāk kā 20 000 EUR), ja ģimenē ir trīs un vairāk nepilngadīgi bērni. Tas nozīmē, ka kredītaņēmējam pašam procentuāli jāsedz pirmās iemaksas apjoms attiecīgi 15% apmērā, ja ģimenē ir viens nepilngadīgs bērns, 10% apmērā, ja ir divi nepilngadīgi bērni un 5% apmērā, ja ģimenē ir trīs vai vairāk nepilngadīgu bērnu.

3.1 tabulā redzama nekustamā īpašuma pirkuma summa, kas izveidotajā piemērā abos gadījumos ir 32500,00 eiro. Tā kā banka „X” piedāvā nekustamā īpašuma kreditēšanu līdz 75% no īpašuma vērtības, tad attiecīgi aizņēmēja iemaksas lielums procentuāli bez valsts atbalsta ir 25%, ar valsts atbalstu, ja ir viens bērns 15%, divi bērni 10%, bet ja trīs vai vairāk bērnu tad kredītņēmēja iemaksa sastāda tikai 5% no pirkuma summas.

Ņemot vērā aizņēmēja iemaksas lielumu procentuāli, aizņēmēja iemaksas lielums eiro valūtā iegādājoties nekustamo īpašumu bez valsts atbalsta ir vislielākais, salīdzinot ar nekustamā īpašuma iegādi ar valsts atbalstu. Bez valsts atbalsta tā sastāda 8125,00 eiro, savukārt ar valsts atbalstu, ja ir viens bērns 4875,00 eiro, divi bērni 3250,00 eiro, trīs vai vairāk bērnu 1625,00 eiro.

Kredīta summa iegūta no pirkuma summas atņemot aizņēmēja pirmās iemaksas lielumu. Vislielākā kredīta summa ir ģimenei, kura iegādājas nekustamo īpašumu ar valsts atbalstu un ir trīs vai vairāk bērnu. 24375,00 eiro kredīta summa ir iegādājoties nekustamo īpašumu bez valsts atbalsta. Savukārt ģimenei ar trīs bērniem, kura piedalās valsts atbalsta programmā kredīta summa sastāda 30875,00 eiro.

Pieņemot, ka kredīta procentu lielums ir 3.8% gadā un kredīta termiņš ir uz 10 gadiem, tad ikmēneša maksājums kredītam bez valsts atbalsta ir 244,47 eiro mēnesī, ar valsts

atbalstu ģimenei ar vienu bērnu 277,07 eiro, ar diviem bērniem 293,37 eiro, bet ar trīs vai vairāk bērniem 309,67 eiro mēnesī.

Pirmais iespaids rada iespējamās neskaidrības, kas atbalsta programmas ietvaros ir izdevīgs un piesaistošs potenciālajiem kredīta ņēmējiem. Salīdzinot ikmēneša maksājuma lielumus rodas iespaids, ka ģimenēm ar trīs un vairāk bērniem nekustamā īpašuma iegāde izmaksā lielāku summu kā iegādājoties bez valsts atbalsta. Būtiskākais uzsvars piedāvātajā valsts atbalsta programmā ir uz to, ka sava mājokļa iegādei nav ilgstoši jākrāj pirmās iemaksas apjoms, kas lielākajai daļai iedzīvotāju sagādā grūtības un paildzina nekustamā īpašuma iegādes procesu.

Šāds atbalsts mājokļa iegādei ģimenēm ar bērniem Latvijā nav ieviests pirmo reizi.

Valsts akciju sabiedrība Latvijas Hipotēku un zemes banka, kas kopš 2014.gada tiek dēvēta par Altum, laika posmā no 2006.gada līdz 2008.gadam izsniedza galvojumus hipotekārajiem kredītiem ģimenēm ar bērniem mājokļa iegādei vai būvniecībai. Šajā laika posmā sabiedrība izsniedza 226 galvojumus jeb vairāk nekā 3,4 miljonu eiro apmērā, no kuriem ir dzēsti 44 galvojumi aptuveni 1,7 miljonu eiro apmērā, kā arī izmaksātas 28 kompensācijas aptuveni 372 tūkstoši eiro apmērā. 2008.gadā Altum pamatkapitālā ieguldītie līdzekļi bija iztērēti un galvojumu programma tika pārtraukta līdzekļu trūkumu dēļ. Savukārt atlikušie programmas 0,7 milj. eiro, kurus bija plānots ieguldīt, ja programma būtu sekmīga, netika ieguldīti ekonomikas lejupslīdes dēļ. [31]

2015.gadā atbalsta programmai atvēlēti 332 678 eiro, kas ir par 322 eiro mazāk kā 2014.gadā, kad mājokļu galvojumu programmas finansējums bija 333 000 eiro. [30]

Pēc autores domām, noteiktai iedzīvotāju daļai, kam nav sava nekustamā īpašuma, šī atbalsta programma ir aktuāla un saistoša. Ja ģimenei ir atbilstība kredīta saņemšanai, tiem izdevīgāk nevis irēt mājokli, bet noformēt kredītu un šos naudas līdzekļus, kas tiktu maksāti īres maksā, novirzīt ikmēneša kredīta maksājumam. Šī atbalsta programma sniedz lielisku motivāciju ģimenēm ar bērniem, uzdrīkstēties un iegādāties savu mājokli.

3.4 Kredītņēmēja dzīvības apdrošināšana

Komercbankas, kuras sniedz apdrošināšanas pakalpojumus, paralēli kredītu izsniegšanai piedāvā arī kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanu. Kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanu iespējams noformēt arī apdrošināšanas kompānijās, kuras nav bankas grupas.

Veicot ikmēneša iemaksas kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanā, iespējams parūpēties par savu un savas ģimenes nākotni.

Dzīvības apdrošināšanas prēmijas lielumu nosaka aizņēmēja vecums un apdrošināšanas summa. Tā kā ar katru periodu kredīta atmaksas summa samazinās, samazināsies arī apdrošinājuma summa, līdz ar to arī prēmija par dzīvības apdrošināšanu aizņēmējam.

Autore izvēlējās analizēt Swedbank bankas mājas lapā ievietoto informāciju par kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanas nosacījumiem, pakalpojumiem un iespējām. Komercbanka piedāvā kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanu bez līdzekļu uzkrāšanas.

Komercbanka piedāvā iespēju, atzīmējot aizņēmēja vecumu un apdrošinājuma summu, noteikt pirmā mēneša maksājumu un ikmēneša maksājumu uz līguma darbības laiku. Sprotams, apdrošināšanas prognožu kalkulatoram ir informatīva nozīme un, slēdzot līgumu, prēmiju lielums var mainīties. Aizņēmējam iespējams izvēlēties vai papildus veikt iemaksas bezdarba un darbnespējas apdrošināšanā.

Autore izvēlējās apskatīt situāciju kredītņēmēju dzīvības apdrošināšanā, kur aizņēmēja vecums ir 30 gadi, aizdevuma termiņš 10 gadi, aizdevuma procentu likme 3,7% gadā un apdrošinājuma summa 40 000 eiro.

Šajā situācijā pirmā mēneša maksājums sastāda 13,25 eiro, kur dzīvības apdrošināšanas riska maksājums ir 10,38 eiro, bet invaliditātes papildapdrošināšanas prēmija 2,87 eiro. Turklāt pēdējais maksājums pēc desmit gadiem provizoriski sastādīs 2,10 eiro, kur dzīvības apdrošināšanas riska maksājums ir 2,05 eiro, bet invaliditātes papildapdrošināšanas prēmija 0,05 eiro. Papildus iespējams veikt iemaksas bezdarba un darba nespējas apdrošināšanā. Apdrošināšanas summa tiek piemērota ikmēneša kredīta maksājumu apmērā. Autores izvēlētajā piemērā, sanāk, ka ikmēneša kredīta maksājums sastāda 228,00 eiro, kā rezultātā apdrošināšanas prēmija par aizņēmēja bezdarba un darba nespējas apdrošināšanu ir 7,98 eiro. [34]

Iestājoties apdrošināšanas gadījumam kredīta atmaksas periodā, banka dzēs neatmaksāto kredīta daļu, tādā veidā aizņēmēja radinieki tiek pasargāti no neparedzētām dzīves situācijām un papildus tēriņiem kredīta atmaksai. Papildus iespējams arī apdrošināties pret gadījumiem, kad kredītņēmējam iestājas paliekoša darba nespēja jeb invaliditāte, piespiedu bezdarbs vai pārejoša darba nespēja, arī tādos gadījumos banka sedz atlikušo kredīta maksājumu noteiktu laika periodu. Ar paliekošu darba nespēju jeb invaliditāti sprotams gadījums, kad kredīta ņēmējs neatgriezeniski zaudē savas darbības, piespiedu bezdarbs, kad kredītņēmējs tiek atbrīvots no darba, piemēram, darba vietas likvidācijas dēļ.

Ar pārejošu darba nespēju jāsaprot ilgstošas slimības vai traumas, kas liedz iespēju pildīt darba pienākumus noteiktu laika periodu. [33]

Iespējams apdrošināt arī kredīta galvotāju, kas ir svarīgi un nepieciešams tiem kredīta ņēmējiem, kuriem kredīta saņemšanai nepieciešamais galvotājs ir laulātais vai dzīvesbiedrs un kredīta atmaksu veic ar kopīgiem naudas līdzekļiem. Kredītņēmēja dzīvības apdrošinājuma summai būtu nepieciešams būt tādā pašā apmērā kā kredītsaistību lielums. Tomēr, ja kredītņēmējs savu dzīvību izvēlas apdrošināt par summu, kas ir mazāka par kredītsaistībām, tad, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, kredītsaistības netiks apmaksātas pilnībā, bet tikai atbilstoši dzīvības apdrošināšanas summai.

Kā piemērs kredītņēmēja apdrošināšanas nepieciešamībai ir situācija, kad bankas klients aizņemas naudas līdzekļus no bankas jaunas mājvietas iegādei noformējot to kā hipotekāro kredītu. Aizņēmējs izvēlas arī veikt iemaksas kredītņēmēja dzīvības apdrošināšanā, lai pasargātu sevi un savus ģimenes locekļus neparedzētas nelaimes gadījumā. Iestājoties apdrošināšanas gadījumam, tiek segta atlikusī kredīta summa, bet iegādātais īpašums paliek ģimenei nevis pāriet bankas īpašumā, gadījumā, ja aizņēmējs bijis vienīgais pelnītājs ģimenē. Tieši šādu gadījumu dēļ ir tomēr izdevīgāk izvēlēties apdrošināt savu dzīvību un pasargāt savu ģimeni, bet, ja neiestājās apdrošināšanas gadījums, uzkrātie naudas līdzekļi dzīvības apdrošināšanā tiek atmaksāta.

Katram aizņēmējam ir izvēle izmantot kredītņēmēja apdrošināšanu vai to neizmantot. Gadījumā, ja ģimenē strādājošais ir tikai viens, autore iesaka izmantot šos apdrošināšanas pakalpojumus. Nereti sastopamas ģimenes, kur ģimenes loceklim aizejot bojā, pārējie ģimenes locekļi paliek bez vienīgā apgādājamā. Kredītņēmēja apdrošināšana šādos gadījumos būtiski spētu izmainīt nelaimes gadījumā radušās problēmas un sekas saistībā ar kredītsaistībām. Bezdarba vai invaliditātes iestāšanās gadījumā iespējams sajūst šī pakalpojuma iespaidu un lietderību.

SECINĀJUMI

Autore, veicot literatūras izpēti un statistisko datu analīzi, nonākusi pie secinājumiem:

1. Kredītus nav iespējams saņemt jebkuram, tāpēc komercbankās klientu novērtēšanai tiek izstrādāta klienta kredībspējas analīze. Kredībspējas analīzē ņem vērā informāciju par kredīta mērķi un atmaksas iespējām, riskus, kas var ietekmēt kredīta atmaksu, finansiālo līdzdalību mērķa finansējumā, ienākumu pietiekamību, kredītvēsturi, nodrošinājumu, kā arī galvotāja kredībspēju.
2. Komerccbankām, slēdzot kreditēšanas līgumu ar aizņēmēju, jāievēro dažādi noteikumu, kas drīkst tikt iekļauti līguma saturā un noteikumos, kā arī kas nedrīkst tajos būt iekļauts. Līguma nosacījumi un saturs jāizstrādā tā, lai klientam tie būtu viegli saprotami un tajā atrastos visa nepieciešamā informācija, piemēram, par kredītam piemēroto procentu likmes apmēru, pirmās iemaksas un ikmēneša kredīta maksājumu apmērs.
3. Kredīti tiek iedalīti pieprasījuma, īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa kredītos. Latvijas komercbankās vislielāko apjomu sastāda ilgtermiņa kredīti, bet vismazāk – īstermiņa kredīti. 2014.gada beigās ilgtermiņa kredītu apjoms Latvijas komercbanku kredītportfelī bija 8,825 mljrd. eiro, savukārt īstermiņa kredītu apjoms bija 0,395 mljrd. eiro.
4. Latvijas komercbankās piecu gadu laikā kredīti tika slēgti galvenokārt eiro valūtā. 2014.gadā kredīti eiro valūtā sastādīja 95,3% no kopējā kredītportfeļa.
5. Komerccbankās izsniegto kredītu nodrošinājumi ir hipotēkas, komercķīlas, parāda vērtspapīri, galvojumi un garantijas, akcijas, noguldījums, cita veida nodrošinājums. Visbiežāk kredīti tiek nodrošināti ar hipotēku, kas uz 2014.gada beigām bija 67,97% no kopējā nodrošinājuma apjoma.
6. Privātpersonām jeb mājsaimniecībām izsniegtos kredītus klasificē kā kredīti mājokļa iegādei un remontam, norēķinu karšu un norēķinu kontu kredīti, kredīti patēriņa preču iegādei un pārējie kredīti. Pēdējo piecu gadu laikā mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms ir samazinājies. Tas raksturojams ar ekonomisko situāciju valstī, kā arī iedzīvotāju spēju saņemt un atmaksāt kredītu atalgojuma dēļ. Tomēr vislielākais Latvijas komercbankās privātpersonām izsniegto kredītu apjoms piešķirts mājokļa iegādei un remontam, 2014.gadā tie sastādīja 4,703 mljrd. eiro.

7. Laika posmā no 2011.gada līdz 2014.gadam Latvijas komercbankās pieaudzis no jauna izsniegto kredītu apjoms. 2011.gadā no jauna tika izsniegti kredīti 239,78 milj.eiro apjomā, savukārt 2014.gadā tas sasniedza 359,76 milj.eiro.
8. Komercbankas veic kredītu kvalitātes pārbaudes. Kvalitāte tiek noteikta pēc maksājumu kavējuma ilguma. Komercbanku sektorā vislielāko daļu aizņem kredīti kuri ir bez kavējuma. Uz 2014.gada beigām kredīti bez kavējuma sastādīja 87,71% no kopējā kredītportfeļa.
9. Latvijas komercbankās kredīta procentu likmju aprēķināšanai izmanto EURIBOR likmi. 6 mēnešu EURIBOR piecu gadu laikā augstāko punktu sasniedza 2012.gadā, kad likmes apmērs bija 1,606%, turklāt 2015.gada sākumā tā bija 0.169%.
10. Latvijā visaktīvāk privātpersonu kreditēšanu veic Swedbank, DNB banka, Nordea Bank AB Latvijas filiāle, SEB banka un ABLV Bank. Visaugstākie rādītāji laika posmā no 2012.gada līdz 2014.gadam ir Swedbank. 2014.gadā Swedbank izsniegto kredītu apjoms bija 1,681 mljrd. eiro apmērā un tā aizņem 29,02% no kopējā kredītportfeļa.
11. Vērtējot Swedbank kā aktīvāko kredītu izsniegšanas banku, vislielākie kreditēšanas apjomi desmit gadu laikā šajā bankā tika sasniegti 2008.gadā un tie bija 6,134 mljrd. eiro.
12. Kreditēšanu un kredītiestādes regulē vairāki Latvijas likumdošanas akti un uzrauga kredītiestāžu uzraugošās institūcijas. Neievērojot valstī noteiktās prasības, kredītiestādēm var rasties domstarpības gan ar klientiem, gan uzraugošajām institūcijām.
13. Klientiem iespējams vērsties komercbanku uzraugošajā iestādē ar sūdzībām par kredītiestāžu darbību. Vislielākais skaits sūdzību un iesniegumu 2014.gadā saņemts par noguldījumiem un kontu apkalpošanu, kā arī par kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu. Par kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu Finanšu un kapitāla tirgus komisija 2014.gadā saņēmusi 43 sūdzības, kas ir 23,50% no kopējā saņemto sūdzību skaita.
14. Nolikto atslēgu princips šobrīd iekļauts Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, kas nosaka, ka kredīta devējam ir pienākums piedāvāt divus hipotekārā kredīta līguma veidus. Vienam no tiem jābūt tādām, kas paredz, ka nekustamais īpašums, kas iegādāts par bankas piešķirtajiem līdzekļiem, kalpo par nodrošinājumu saistību dzēšanai pilnā apjomā.

15. Valsts atbalsts mājokļa iegādei ģimenei ar bērniem sniedz iespēju ģimenēm ar atvieglot pirmās iemaksas apmēru nekustamā īpašuma iegādei vai būvniecībai. Galvojuma saņemšanai izstrādāti arī ierobežojumi un nosacījumi, kas jāievēro. 2015.gadā atbalsta programmai atvēlēti 332 678 eiro.
16. Kredītņēmēja dzīvības apdrošināšana piedāvā iespēju apdrošināt savu dzīvību un, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, segt saistības ar kredītiestādi. Tā ir lieliska iespēja, ieguldot papildus naudas līdzekļus, izvairīties no dzīves grūtībām nākotnē un pasargāt no tām arī savus tuviniekus.

PRIEKŠLIKUMI

Autore, izstrādājot bakalaura darbu, sniedz sekojošus priekšlikumus:

1. Komercbankām piedāvāt ilgstoši pastāvīgiem klientiem, atlaides kredītu noformēšanā un aizdevuma pieteikuma izskatīšanā, kā arī kredītkartes izmantošanā. Tādējādi iespējams samazināt, tā saukto, ātro kredītu upurus, kā arī motivēt to kredīta ņēmējus, kas šaubās par kredīta saņemšanu.
2. Lai samazinātu klientu neskaidrības par kredītēšanas līguma saturu, kredītiestādēm būtu nepieciešams pārliecināties vai kredīta ņēmējs ir iepazinies ar kredītēšanas līguma noteikumiem pirms tā parakstīšanas, nepieciešamības gadījumā izskaidrot tos.
3. Komercbanku kredīta speciālistiem jāinformē kredīta ņēmējus un sabiedrību par kredīta saistību nepildīšanas sekām, kredīta mantošanas gadījumiem un citiem juridiskiem jautājumiem saistībā ar privātpersonu kredītēšanu.
4. Slēdzot hipotekārā kredīta līgumu ar ieķīlātā īpašuma nodošanas tiesībām, komercbankām nepieciešams izvērtēt nekustamā īpašuma tirgus attīstības tendences, lai ilgtermiņā neciestu zaudējumus gadījumā, ja klients izvēlas īpašumu nodot bankai un kredīta maksājumus un procentus vairs nemaksāt.
5. Aizņēmējiem būtu vēlams izmantot piedāvātos pakalpojumus un veikt iemaksas kredītņēmēju dzīvības apdrošināšanā, lai pasargātu ģimeni un sevi no dzīves neparedzētu pavērsienu sekām, situācijās, kad kredītu maksājumu nodrošināšana nav iespējama nāves, bezdarba vai invaliditātes gadījumā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. LR likums, *Civillikums*, 1937. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90220> (skatīts 24.04.2015)
2. LR likums, *Kredītiestāžu likums*, 1995. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37426> (skatīts 24.04.2015)
3. LR likums, *Patērētāju tiesību aizsardzības likums*, 1999. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=23309> (skatīts 24.04.2015)
LR likums, *Kredītu reģistra likums*, 2012. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=249046> (skatīts: 09.05.2015)
4. MK noteikumi Nr. 443, *Noteikumi par valsts palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai*, 2014. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=268117> (skatīts 24.04.2015)
5. MK noteikumi Nr. 1219, *Noteikumi par patērētāja kreditēšanu*, 2011. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=223797> (skatīts: 24.04.2015)
6. FKTK noteikumi Nr. 194, *Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi*, 2010. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=203168> (skatīts 20.04.2015)
7. Grozījums Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, 2015. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/272498-grozijums-pateretaju-tiesibu-aizsardzibas-likuma> (skatīts 10.04.2015)
8. **Bullivant G.** *Credit management*. Farnham: Gower Publishing Limited, 2010. 749 lpp. Pieejams: <https://datubazes.lanet.lv:2085/preview/9780754692157> (skatīts 02.04.2015)
9. **Cecchetti S.** *Money, banking, and financial markets*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc. 2006. 643 lpp
10. **Grasis J.** *Banku darbības tiesiskā vide*. Latvijas Komercbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008. 106
11. **Gup B.** *Banking and Financial institutions: The guide for Directors, Investors and Counterparties*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2011. 357 lpp. Pieejams: <https://datubazes.lanet.lv:2085/readonline/9781118087442> (skatīts 02.04.2015)
12. **Heath J.** *Credit and borrowing*. New York: Facts On File Inc. 2012. 137 lpp. Pieejams: <https://datubazes.lanet.lv:2085/preview/9781438138152> (skatīts 02.04.2015)

13. **Heffernan S.** *Modern banking in theory and practice.* John Wiley & Sons Ltd. 1996. 455 lpp
14. **Kudinska M.** *Kreditēšana.* Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008. 126 lpp
15. **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts. Ceturtais papildinātais izdevums.* Rīga: „Biznesa augstskola Turība” SIA, 2004. 152 lpp
16. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes Finanšu institūta zinātniskie raksti, 2.krājums. *Nauda, bankas, vērtspapīri.* Rīga: Datorzinību Centrs, 2000. 176 lpp
17. **Romānova I.** *Iekšējo reitingu sistēma aizņēmēju kredītriska novērtšanai.* Rīga, SIA „Izglītības soļi”, 2009. 174 lpp.
18. **Saksonova S.** *Banku darbība.* Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2006. 196 lpp
19. Euribor-rates mājas lapa. Pieejams: <http://www.euribor-rates.eu/euribor-rate-6-months.asp> (skatīts 20.04.2015)
20. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas mājas lapa, Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Pieejams: http://fktk.lv/lv/komisija/par_mums/2012-10-26_misija_un_vizija/ (skatīts: 10.04.2015)
21. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas mājas lapa, Informācija par saņemtajām klientu sūdzībām. Pieejams: http://fktk.lv/lv/klientu_aizsardziba/informacija_par_komisijas_sane/2014/fktk_sanemas_sudzibas_par_kreditiestazu_un_apdrosinasanas_sabiedribu_darbibu/ (skatīts 24.04.2015)
22. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas mājas lapa, Kredītiestāžu ceturkšņa pārskati. Pieejams: http://fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/ceturksna_parskati/ (skatīts 10.04.2015)
23. Latvijas Bankas mājas lapa. Kredītu reģistrs. Pieejams: <http://www.bank.lv/par-latvijas-banku/kreditu-registrs> (skatīts 10.04.2015)
24. Latvijas Bankas mājaslapa. Naudas tirgus indeksi. Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/naudas-tirgus-index/euribor-un-libor> (skatīts 10.04.2015)
25. Latvijas Komerčbanku Asociācijas mājas lapa, Nodrošinās bezmaksas konsultācijas grūtībās nonākušiem kredītņēmējiem. Pieejams: <http://www.bankasoc.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/nodroshinaas-bezmaksas-konsultaacijas-gruutibaas-nonaakusiem-kreditneemeejiem/> (skatīts 10.04.2015)

26. Latvijas Komercbanku Asociācijas mājas lapa, Statistika par banku darbību. Pieejams: http://bankasoc.lv/lv/statistika/banku_darbiba.html (skatīts 20.04.2015)
27. Latvijas Sabiedriskie mediji mājas lapa, Ievieš „nolikto atslēgu” principu kā izvēles iespēju. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/ekonomika/zinas/ieviesh-nolikto-atslegu-principu-ka-izveles-iespeju.a118477/> (skatīts 10.04.2015)
28. Latvijas Sabiedriskie mediji mājas lapa, „Nolikto atslēgu princips” – kam būs jānes smagā hipotekāro kredītu nasta? Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/zinju-analizi/zinas/nolikto-atslegu-princips--kam-bus-janes-smaga-hipotekaro-krediit.a78005/> (skatīts 10.04.2015)
29. Latvijas Vēstneša portāls Par likumu un valsti. „Nolikto atslēgu” principu paredz aizstāt ar izvēles iespēju. Pieejams: <http://lvportals.lv/visi/likumi-prakse?id=268792&size=3&size=1> (skatīts 10.04.2015)
30. Latvijas Vēstneša portāls Par likumu un valsti, Uz valsts galvojumu mājokļa kredītam būs jāpiesakās bankā. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/264710-uz-valsts-galvojumu-majokla-kreditam-bus-japiesakas-banka/> (skatīts 10.04.2015)
31. Patērētāju tiesību aizsardzības centra mājas lapa, Prasības līguma sastādīšanai. Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/pras-bas-l-guma-sast-d-anai> (skatīts: 08.05.2015)
32. Patērētāju tiesību aizsardzības centra mājas lapa, Publiskie pārskati un statistika. Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/publiskie-parskati-un-statistika> (skatīts: 24.04.2015)
33. Paus Konsults, Kredītsaistību nepildīšanas sekas. Pieejams: <http://www.paus.lv/lv> (skatīts: 11.05.2015)
34. Swedbank mājas lapa, Kredītņēmēju dzīvības apdrošināšana. Pieejams: <https://ib.swedbank.lv/private/insurance/life/creditLife?language=LAT> (skatīts 09.05.2015)

Izsniegto kredītu apjoms sadalījumā pa komercbankām Latvijā no 2012.gada līdz
2014.gadam (tūkst.EUR)

Bankas nosaukums	Gads	2012	2013	2014
ABLV Bank		492289,2	445504,1	398072,9
Baltic International Bank		10621,6	15267,8	14965,2
Baltikums Bank		1893,0	4969,7	3987,7
Bank M2M Europe		-	4364,2	23953,4
BIGBANK Latvijas filiāle		66979,8	73487,5	76358,2
Citadele banka		349842,8	346428,5	335436,2
Danske Bank filiāle Latvijā		163040,1	145313,1	129833,4
DNB banka		1207053,6	1132656,5	1031111,4
Eesti Krediitipank Latvijas filiāle		830,1	1494,2	1826,7
Expobank		15,1	15,1	10759,1
Latvijas pasta banka		958,7	4367,3	7619,8
Meridian Trade Bank		-	-	15836,5
Nordea Bank AB Latvijas filiāle		1034498,9	983124,3	945456,4
NORVIK BANKA		47252,9	37396,2	30406,1
Pahjola Bank filiāle Latvijā		-	0,0	0,0
PrivatBank		45824,3	37215,7	33910,5
Reģionālā investīciju banka		5262,2	3954,0	3658,5
Rietumu banka		82497,7	112043,9	101164,8
Rignesis Bank		0,0	163,1	779,2
SEB banka		1081032,0	996852,7	929556,9
Skandināviska Enskilda Banken Rīgas filiāle		0,0	0,0	0,0
Svenska Handelsbansken AB Latvijas filiāle		104,6	114,7	84,5
Swedbank		1986206,0	1789443,3	1681427,6
TRASTA KOMERCBANKA		24925,2	19800,1	17289,5
Kopā		6601127,6	6153976,0	5793494,5

Bakalaura darbs „Privātpersonu kreditēšana komercbankās un tās attīstības tendences Latvijā”
izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Linda Henzele _____

(paraksts)

(datums)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.ekon., as.profesore Marina Kudinska _____

(paraksts)

(datums)

Recenzents: Dr.ekon., profesore Elvīra Zelgalve _____

(paraksts)

(datums)

Darbs iesniegts _____

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķis _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

_____ prot.Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: _____

(paraksts)